

~~IV 22.~~

Ci I. M.

ASSERTOR LIBERTATIS
UNGARICÆ,
DALMATICÆ,
CROATICÆ,
^{ET}
SCLAVONICÆ,
ANDREAS II.
R E X

HIEROSOLYMITANUS:

Secundùm lineamenta Codicis Le-
gum Ungaricarum, & præcepta *Artis*
Critica, calamo juridicò, & Historicò

Bibliotheca adumbratus; Contin. 5. Cap.
P. P. Franciscus AC

ERUDITIS
HORUM REGNORUM,
Vicinarumque Provinciarum, præ-
fertim verò DD. Jctis, honorificè
oblatas.

CASSOVIAE,
Typis Academ. Soc. JESU, Annò MDCCCLII.

BIBLIOTHECA PP. FRANCISCANORUM
Conventus Quinque-Ecclesiensis

ANDREAS II.
SCIAVONICA
CROATICA
DALMATICA
UNGARICA
ASSERIO LENTIS

[Handwritten signatures and notes in ink, mostly illegible due to fading and bleed-through.]

ERUITIS
HOMIN RONTUM
VIRGILIO RONTUM
ERUITIS

[Faint, mostly illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.]

D U M
A S S E R T I O N E S
DOGMATICO-THEOLOGICAS
D E

DEO UNO, EJUSQUE DIVINIS
ATTRIBUTIS

Principiis Joannis Duns Scoti accomodatas

S U B

GRATIOSISSIMIS AUSPICIIS
ADMODUM REVERENDI

D O M I N I

F R A N C I S C I
K O R B A C Z.

Ecclesiæ S. Margaritæ V. & M. in Pellerd fundatæ, & Filialium eidem canonice unitarum Parochi Vigilantissimi, Domini Patroni, ac Mœcenatis Munificentissimi.

Anno 1771. Mense Junio, publice propugnarunt

Qvinque-Ecclesiis in Ecclesia Fratrum Minorum Regularis Observantiæ S. Ladislai Regis Alumni

VV. PP. T O B I A S T A L A N,

E T

MATTHÆUS PFEIFFER

SS. Theol. Studentes Generales.

SUB ASSISTENTIA

P. HONORII SZITA,

Ejusdem Instituti & Studii Lectoris Generalis.

AUDITORIBUS OBLATUM.

ASSERTIONES DOGMATICO-THEOLOGICÆ.

I.

Supremi Numinis existentiae notio in uho quoque hominum intime a natura impressa est, adeo,

II.

Ut homo quantumvis agrestis, & barbarus, aut in sylvis enutritus (si plenum rationis usum adeptus est) longiori saltem tempore existentiam DEI inculpate ignorare nequeat.

III.

Proinde invisibilia DEI per ea, quæ facta sunt, a creatura mundi adeo intellecta conspiciuntur, ut contra *Atheos* Epicurum, & *Spinosam DEUM* reipsa existere invicte demonstretur a posteriori pluribus argumentis.

IV.

Cum autem juxta *S. Augustinum* nullus certo inveniri possit, qui hoc DEUM esse credat, quo melius aliquid est: hinc divinam naturam physice inspectam in sola perfectionum omnium adunatione sitam; metaphysice autem consideratam in omnimoda *Affinitate* reponendam esse opinamur.

V.

Quod si DEUS est ens perfectissimum, ita necessario unicus agnosci debet, ut alterius consortium

tium nullatenus unquam pati possit. Quamorem turpiter ipsius DEI ideam commutarunt *Polythei*, qui plures Deos venerabantur, & *Manichæi*, qui duo rerum increata principia confixerunt.

VI.

Insanus fuit error *Antropomorphitarum* DEO humani corporis figuram tribuentium: DEUS enim ita est simplex, omnisque compositionis tam physicæ, quam metaphysicæ expers, ut in illa nulla possit cogitari compositio.

VII.

Proinde inter attributa divina ad essentiam comparata excludimus distinctionem realem, solamque statuimus, distinctionem Scoti ex natura rei formalem cum distinctione *Gilberti Poretani* minime coincidentem.

VIII.

DEUM esse immensum, rebusque omnibus intime præsentem, non tantum cognitione, & operatione, quemadmodum contendebant *Valentiniani*, *Gnostici*, & *Vorstius*, sed per suam essentiam & substantiam clamat Psalmista Psalm. 138. dicens: Quo ibo a spiritu tuo? & quo a facie tua fugiam? si ascendero in cælum tu illic es, si descendero in infernum ades.

XI.

Habet æternitatem sibi propriam, quæ nulli creaturæ communicari potest, nullique subiacet temporis successioni, aut differentię contra *Socinianos*.

X.

Habet infinitatem in omni genere perfectionis. *Magnus enim est, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* Psalm. 144.

XI.

Summam immutabilitatem DEO convenire defendimus, etiam quoad decreta libera, quæ creaturas respiciunt.

XII.

Et quamvis in concilianda libertate DEI cum ejusdem immutabilitate multum hæreat humana ratio; utraque tamen perfectiones in ente simplicissimo amico foedere conjungi demonstramus: dum asserimus DEUM formaliter constitui liberum per ipsummet actum entitativum & infinitum divinæ voluntatis, quatenus tendit in objecta contingenter futura, vel existentia, eaque connotat in obliquo.

XIII.

Dari in DEO scientiarum Domino vere & proprie scientiam propugnamus contra illos impios, quorum blasphemiam notat Psalmista Psalm. 72. qui dixerunt: *Quomodo scit DEUS? etsi est scientia in excelsis.*

XIV.

Hac scientia cognoscit DEUS perfectissime non tantum, seipsum suamque essentiam tanquam objectum primum, & motivum, tum ad sui, tum ad aliorum cognitionem; sed etiam creaturas omnes tam possibiles, quam existentes.

XV.

Videt quoque, & infallibiliter cognoscit omnia
futu-

futura libera, tam absoluta, quam conditionata, quin tamen ex hujusmodi præscientia inevitabilis contingentium eventus consequatur,

XVI.

Unde ad vendicandam in DEO omnium omnino scientiam non requiritur scientia media; sed sufficit scientia simplicis intelligentiæ, & visionis.

XVII.

De medio in quo DEUS cognoscit omnia, varie opinantur Theologi, in eoque assignando multum fatigantur; nos tamen varia scientiæ DEI objecta percurrendo, asserimus imprimis, quod DEUS non cognoscat creaturas possibiles immediate in se ipsis motive, sed in sua essentia tanquam in objecto primario; & medio prius cognito.

XVIII.

Asserimus deinceps DEUM futura contingentia absoluta infallibiliter non cognoscere in ideis, ut placuit Ægidio Romano, nec in dispositione proxima, vel in actu proximo nostræ voluntatis, sed in sua essentia, ut affecta per decretum liberum, seu supposito decreto libero absoluto de eorum futuritione.

XIX.

Quod tamen decretum non asserimus esse prædeterminans Thomisticum, sed concomitans Scotisticum, simultanee condeterminans cum voluntate creata, quam eminenter continet in genere causæ volitivæ.

XX.

Conditionata vero futura libera, præsertim illa, quorum conditio numquam purificabitur, in-

tue.

tuetur mediante decreto, ex parte quidem actus absoluto, ex parte autem objecti conditionato.

XXI.

Dari in DEO voluntatem nemo negat, quis Patrem cœlestem quotidie orat dicens: *Fiat voluntas tua. DEUS enim nosse omnia, quæcunque voluit fecit.* Psalm 113.

XXII.

Celebris divisionis voluntatis divinæ in Antecedentem, & Consequentem sæpe meminerunt SS. PP. Chrysostomus, Damascenus, Thomas &c. docentes DEUM voluntate antecedenti vera & sincera, etiam supposito peccato originali, non tantum velle salvare omnes homines nemine prorsus excepto.

XXIII.

Sed etiam conferre omnibus, & singulis in particulari, pro loco, & tempore auxilia proxime vel remote sufficientia ad salutem, juxta cujusque conditionem & existentiam.

XXII.

Quo circa nec ipsos parvulos excludimus a mediis ad salutem sufficientibus; cum DEUS baptismum illis non modo præparaverit, sed & finire voluerit, ut eis conferatur.

XXV,

Agnoscamus insuper contra Stoicos, Epicureos, & Genethliacos perfectissimam in DEO Providentiam, cui omnia quantumvis minima, & abjectissima subjacent, adeo ut nihil sit fortuitum respectu DEI.

XXVI.

XXVI.

Quanto magis igitur DEUS ab æterno positive, ac distincte in particulari prædefinivit omnes humanæ voluntatis actus nedum moraliter bonos, sed etiam moraliter malos quoad entitatem physicam malitiæ actus substratam.

XXVII.

Hujus Providentiæ partem nobilissimam, ipsam Prædestinationem (quæ ab Augustino definitur: *Præscientia, & preparatio beneficiorum DEI, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur*) tam diserte adstruunt Scripturæ & SS. PP. ut ne minimus quidem dubitationis locus esse possit,

XXVIII.

Quæ quamvis intentiva ad gloriam facta sit gratuito, & independenter a prævisione meritorum, illa tamen non nisi liberis Electorum meritis executioni mandatur: proinde dona gratuita supernaturalia gratiæ; ut vocatio, justificatio, & glorificatio, sunt effectus Prædestinationis.

XXIX.

Inter effectus Prædestinationis recensentur etiam dona naturalia: ut sunt ingenium bonum, temperamentum ad virtutes libratum; quin etiam permissio malorum naturæ, pœnæ & culpæ, non quidem ratione sui, sed per accidens ratione scilicet bonorum, ad quæ ordinari potest.

XXX.

Tametsi præter positivam reprobationem admittamus in DEO dari reprobationem negativam, quæ formaliter consistit in mera negatione electionis ad gloriam;

XXXI.

XXXI.

Detestamur tamen impium Calvini dogma ,
quo temere pronunciavit DEUM ex solo sub
beneplacito , absque ulla prævía peccati labe præ-
visa , positive nonnullos homines reprobasse ; hæc
enim positiva reprobatio non decernitur a DEO ,
nisi post prævía peccatorum demerita
finalia.

O. A. M. D. G. B. M. V.

E T

OO. SS. H.

COMPENDIUM VITÆ
ANDREÆ II.
REGIS

HIEROSOLYMITANI,
Prout in Corpore Juris Ungarici con-
tinetur: Notis Juridicis, & Histo-
rico-Criticis,
Recens illustratum.

ANDREAS II.
DECIMUS
NONUS UN-
GARIÆ REX,
dictus Hierosolymitanus,
(a) Frater Emerici, Filius
Belæ tertii; successit in Re-
gnum.

(a) Innocentius III. P. M. in Epistola, Decretalibus dein' inserta, *cap. licet, 6. de Voto, & Voti redemptione*, ad Andream ita inter alia: Accepimus, quod cum Rex Ungariæ, Pater tuus, agens in extremis, votum, quod voverat Domino, Hierosolymitanam Provinciam in forti manu, humili corde visitare; sub interminatione maledictionis paternæ, commiserit tuæ fidei exequendum, & Tu, assumptô Crucis signaculô, Te id impleturum sinè dilatione qualibet, promissisti. Quare Nobilitatem Tuam rogamus, & mandamus, quatenus postpositis cæteris sollicitudinibus, usque ad Festum Exaltationis S. Crucis, debitum acceptæ Crucis exolvens, propositum iter arripias, & humiliter prosequaris. *Ita ibi.* Sed malè signatur in Jure Can. *Annus 1212. Dat. Andreae Duci.* Tunc enim Regia potestate fulgebat, coronatus 27. die post obitum Ladislai IV. Kal. Junii, in Pentecoste. *Tburóczi, p. 2. c. 72.*

N. 1. Distulit tamen votum exequi, usque ad An. 1217. De cujus expeditione ita *Ranzanus*: Gerebatur tunc à nostris aliquot Principibus bellum in Syria, adversus Babyloniorum Sultanum. Voluit

luit itaque Pontifex, ut is Princeps, cum abundaret divitiis, essetque rei bellicæ imprimis peritus, Christiano præesset exercitui. Paruit igitur ipse, & quantum suppetivêre facultates, rebus, quæ gerebantur, trium mensium spatiô & interfuit, & magna cum Gloria præfuit. Nam non priùs inde discessit, quàm commissâ atrocissimâ pugnâ, Victor evaderet gloriosus.

N. 2. Apparatum ejus, & copias militares [quas ipse, Annum tunc agens ætatis suæ decimum septimum, probabiliùs viderat] Archi-Diaconus Spalatensis, *cap. 26. De Passagio Andrea Regis*, tali oratione describit; Conduxit naves magnas à Venetiis, ab Ancona, & Jadra, & ab aliis Civitatibus Adriatici sinûs, fecitque omnes applicare ad portum Spalatinæ Civitatis. Præmisit autem omnem apparatus armorum, & escarum, in multitudine curruum, & jumentorum; qui venientes repleverunt omnia per circuitum civitatis. Præcessit autem Regem, & Ungaros, ingens Saxonum multitudo [*ex Transylvania*] omnes pacifici, & mansueti cum devotione, quia Cruce signati. Itaque An-

nô 1217. Die 23. Aug. advenit Andreas Rex ad Civitatem Spalatensem. Exiêrunt autem proceffionaliter obviam D. Regi univerfi Cives, omnésque forenfes, deinde Clerus, holofericis induti veftibus, cum crucibus, & thuribulis. Ipfe verò illuftris Rex, vifo proceffionis coetu folenni, ftatim descendit de equo, magnâque fuorum Principum vallatus catervâ, tenentibus eum hinc inde Epifcopis, pedes ufque ad Ecclefiam S. Domini proceffit. Dicebatur tunc fuiſſe in Comitatu Regio, plus quam decem milia Equitum, excepta vulgari multitudine, quæ pene innumerabilis erat. Poſt aliquantam moram, Rex naves ingreſſus, diſpoſitum arripuit iter: Et ad partes Syriæ tranſvectus, magnum metum incuſſerat Saracenis: Explicatis ſiquidem ſuæ militiæ copiis, abiit ſatis procul à Regione maritima; expugnans Caſtra, & villas, & obſtantia quæque conculcans. *Ita ille.*

N. 3. Geſta illius in Palæſtina, diſtinctius proſequitur *Jacobus Boſius*, qui adiri poteſt, reprehendens ſub finem narrationis ſuæ *Antonium Bonfinium*, aliosque recentiores Scriptores, qui finè teſti-

stimonio alicujus vetustioris, gloriam captæ *Damiatæ*, Andreæ attribuerunt: Cùm is, exactis Natalis Dominici feriis, eodem anno in Regnum suum regredi coeperit, *Damiata* verò, non nisi Annò 1219. à Christianis expugnata sit.

N. 4. Extrabat adhuc ætate Werbôczii (prout ipse refert *p. 2. t. 14*) in Comitatu Hontensi, privilegium Donationis, quod Gloriosissimus iste Rex, in monte *Tbaabor*, in quo D. N. J. C. transfiguratus est, confici, & expediri curavit, super possessionaria quadam collatione, pro parte militis Ungari, in expugnatione Castri illius montis, rem præclarè gerentis. Cæterùm Bosius scribit: cæso *Emire*, Præfecto Arcis, primam duntaxat stationem ejus Castri à Christianis illo anno obtentam fuisse.

N. 5. Causam verò tam properatæ reversionis his verbis explicat laudatus Archi-Diaconus, *cap. cit.* Ecce! nescio, an suorum, an extraneorum nefaria temeritas, Regis machinatur in mortem, impiâque manus, diabolicis armata versutiis, venenatum ei haustum propinat. Ex quo scelere vix mortis potuit periculum evitare. Necdum verò sanitate

ad integrum recuperata ; redeundi cœpit habere propositum , verens se , suumque Regnum , in tantum præcipitare discrimen : Credens de suo Voto pleniter satisfactum , incipit cum omni comitatu , ad Patriæ regredi fines. Noluit autem ulterius marinis se committere casibus , sed per terram iter faciens , venit *Antiochiam* , deinde transivit in Græciam , ubi affinitate contracta cum *Lasvaro* , Rege Græcorum ; ultra progreditur. Accepit enim filiam ejus (*Mariam*) Filio suo primogenito *Belæ* , in uxorem. Exinde peragratis Græciæ finibus , ascendit in Bulgariam. Sic autem peregrinationis suæ completo itinere , ad sua Regna reversus est. *Hucusque laudatus Dalmata.*

N. 6. Ex his corrigas licet , etiam *Gregorium Pettho* , in *Chronico Ungaricè scripto* : Qui *Bonfinium* secutus , *Andream* non *Damiatam* modò , sed & *Cayrum* , ac *Babyloniam* deducit , nec nisi *Quinquenniô post* , in Patriam redire permittit.

N. 7. Addit præmissis *Thuróczius* , p. 2. c. 73. tulisse eum in Ungariam , pretiosos Sanctorum thesauros , videlicet :
Ca-

Caput S. Stephani Proto-Martyris : Caput S. Margarithæ V. & M. Dexteram B. Thomæ Apostoli, & S. Bartholomæi : Item de Virga Aaron, & unam ex lex hydriis illis, in quibus Christus mutavit aquam in vinum : Et alias multas, quas potuit congregare reliquias. Modò autem eas, specialiter illæ Ecclesiæ habent, quarum Prælati Regi venienti, obviam occurrerunt. *Hactenus cit. Chronographus noster.*

§. 1. Regnavit annis triginta. (b)

(b) Summa Æquitatis, Sapientiæ, Fortitudinis, & Clementiæ laude.

N. 1. Hoc regnante ; Annò 1206. Saxones *Bistricium* in Transylvania condunt.

N. 2. Chephanus Comes Palatinus, ex familia Hedervára ; & Poth, Frater Chephani, Comes Musumienfis, fundant Abbatiam S. Jacobi de *Lében*, non procul ab Hedervára, Ordinis S. Benedicti, quam nunc possident PP. Jesuitæ Jaurin. Ita *Jongelinus*.

N. 3. Bartholomæus, Præsul Quinque-Ecclesiensis, primum Paulini, Ordinis Ungarici, Domicilium *Patacsiense* apud Urbem suam; Jacobus verò Nitriensis in *Székálá* prope Threnesinium, Abbatiam Benedictinam erigit: Quæ dein transiit in jura Coll. Thren. S. J.

N. 4. Item Abbatia S. Margaritæ *Peleskensis*, à Comite Arnaldo de genere *Bánffi*: Abbatia Vallis Honestæ, in Diocesi Weszprimiensi: Abbatia trium Fontium, sive de Beel, apud Agriam, Ordinis Cisterc. Sed hodie Seminarii Agriensis: Nec non Abbatia *Schavnikiensis* in Scepusio, de Candelis dicta, olim ejusdem Ordinis, nunc Coll. Agriensis S. J. fundantur.

N. 5. Prima Præpositura Canonico-regularium S. Sepulchri Hierosolymitani, B. M. V. de *Glogoncza*, ab Rege ponitur. Jam applicata est Coll. Zagrab. S. J.

N. 6. M. Paulus, Ungarus, Juris Canonici in sacro Prædicatorum Ordine Professor, Annô 1221. quô S. Dominicus Fundator obiit, primum in Ungaria Domicilium, *Jaurini*, Collegis suis excitat. Mox in Dalmatiam, & Bosniam
pro

profecti, Hæreticos *Albigenses* (qui sub id tempus Antipapam sibi illic constituerant) acriter impugnant. Et in Bosnia quidem, *triginta duo* ipsorum, ab iisdem hæreticis, aquis suffocantur. Dux tamen Minoslaus (*Nicolaus*) operâ ejusdem S. Ordinis, hæresim ejurat, filiûmque obsidem tradit, veritus, ne Feudo, quod ab Ungariæ Regibus possidebat, excidat. *Buzardus* verò *Bánffi*, olim Banus, Institutum ejusdem S. Religionis amplectitur: Postmodum à Tartaris interemptus. Ne lues hæretica in Ungariam quoque irreperet; sacrae Inquisitionis officium, Annô 1228, est introductum.

N. 7. *Calanus*, Episcopus Quinque-Eccl: Vir insignis probitatis, & doctrinæ, accusatus est apud Regem, & ab hoc apud Innocentium III. P. M. quòd cum propria nepte abominabilem perpetraverit incestum. Pontifex *Jaurinensi* Episcopo dedit in mandatis, ut prudenter, & cautè à Co-Episcopis indagaret; utrum præfatum Episcopum crederent tali labe respersum? Qui rescripserunt; quòd eum, Virum, honestæ conversationis esse credebant, personam ipsius

multipliciter commendantes. Quare calumnia tantisper conquievit; *donec Calanius ad Strigoniensem Metropolim exstitit postulatus*: tunc enim, qui super ipsa postulatione adversabantur eidem, ut promotionem ipsius faciliùs impedirent, illius criminationis carbones reaccendere sunt moliti. Ita Pontifex in Epistola sua Decretali, Annò 1214. data ad *Csanadiensem* Episcopum, & Abbatem *Deciquorum* (de qua Abbatia, gratis hactenus Viros eruditos consului) cujus initium refertur *cap. 15. de præsumptionibus*, residuum verò *cap. 12. de Purgatione Canonica*. Cui per procuratorem suum importunè urgenti, concessit demum Papa, ut se canonicè purgaret, per eundem *Csanadiensem* cum duobus Abbatibus.

N. 8. Et quamvis innocens sit reperi-
tus, falsum tamen est, idcirco; aut ve-
rò, ut præreptam sibi à Joanne Colo-
censi Sedem Strigoniensem minùs mole-
stè ferret; *ei usum Pallii Archiepiscopalis*
à Pontifice esse *indultum*: Cùm eum, an-
te accusationem sui, jam habuerit, ut
manifestum fit, ex prima periodo *cit.*
Epistole. Ibi: cùm in juventute sua,
Quin-

Quinque-Ecclesiensis Episcopus , adeò se maturum , honestum , & providum exhibuerit , *ut ab Ecclesia Romana meruerit Palliò decorari* ; non est de levi credendum , quòd postquam ad senilem pervenit ætatem , turpiter abjecerit jugum Domini , foetores libidinis amplexando. *Hactenus Papa.*

N. 9. Quis verò Regum , aut Amicorum , tam insignem Prærogativam , *Calano* adhuc juveni procurârit ; aut quis Pontificum contulerit ; quâve domo , & gente *Calanus* satus fuerit , non liquet. An autem Privilegium hoc , solùm *Personale* ; aut verò *reale* , proinde officio annexum fuerit ; dispiciant ii , quorum interest. In Catalogo Episcoporum Quinque-Eccles. quem Mosóczius Corpori Juris appressit , unicus notatur *Calanus* , *Palliatus*.

N. 10. Voluit usum *Palli* , pro se , ac Successoribus suis resuscitare , qui C. *Berényium* , nuper fatis functum , in hac Cathedra præcessit , Eminentissimus Card. *Cienfuegos* : Sed hi ejus conatus , inter *pia desideria* constiterunt : Seniò , ut credere par est , aliisque Virum Principem laboribus , dum mors adreperet , distrahen-

hentibus. Utinam qui nunc , insignem hanc Ecclesiam , Regia collatione obtinet ; Idem , & *decus Pallii* , magno Cleri , totiùsque Gentis Ungaræ honore , ac consolatione , *feliciter procuratum eat !*

N. II. Cæterùm , dum Innocentius ait : Calanum ad *Strigoniensem Metropolim extitisse postulatum* , innuit quidem , ea tempestate viguille in Ungaria Prælatorum *Postulationem* , proin' & *Electio- nem* : sed quo sensu id accipiendum sit ; declaratur in *Purpura Pannonica* pag 4. occasione *Stephani Váncsai* , sub Bela IV. ex cathedra Vaciensi , ad Strigoniensem postulati.

N. 12. Quæ autem jura , quas consuetudines , *Ecclesiæ Dalmaticæ* in promovendis , ac creandis Prælatiis suis ea tempestate sectatæ fuerint ; discas abundè ex historia Archidiaconi Spalatensis , maximè ex *posterioribus capp.* quibus agit de promotione *Guncelli* , & *Hugrini* , leu *Ugrini* Ungarorum , & *Magistri Rogerii* Itali , ad Metropolitanam Sedem Spalatensem.

§. 2. Genuit filios de prima Uxore (c) *Belam*, (d) *Colomanum*, (e) *Andream*, (f) & *S. Elisabeth*, (g)

(c) Nempe Gertrude, filia Bertholdi Ducis *Meraniæ* (sic dictæ à cognomine Provinciæ ejus oppido) hodie *Tyrolis*, *Carinthiæ* item & *Istriæ*.

N. 1. Hujus Reginæ, fratris libidini patrocinantis cædem, in vindictam, violatæ Uxoris pudicitia, à *Bánk*; Bano de genere *Bor*, patratam; prolixè describit *Bonfin. Decad, 2. lib. 7.* sed non sinè admixtione falsi. Constat enim fide Diplomatum, & literarum ipsius *Andræ* Regis, in quibus de hoc facinore conqueritur; illud ante profectiorem Hierosolymitanam, Annô videlicet 1213. contigisse, Rege non in *Palæstinam*, sed in *Halliciam* iter ingresso.

N. 2. Unde redux, Anno insequenti donavit possessionem *Zelelgek*, in Provincia *Szaladiensi* sitam, Comiti *Miska*, genitori Magistri *Salomonis*, qui Instru-cto.

ctorem *Belæ* Principis agebat, eumque, dum Regina cæderetur, sollicitè curatus est.

N. 3. Reginae corpus, in Monasterio priscorum Monachorum de Pelis (*Pilis*, seu *Pilisiensis Abbatia*) tumulatur. Pro cuius nece vox flebilis intonuit in tota Pannonia: Et in omni genere *Bánk* Bani, execrabilis, & horrenda sanguinis effusio subsecuta est: Teste *Thuróczi*, p. 2. c. 72. Ipsi tamen parricidæ *Bánk* Bano, gratiam ab Rege factam; quin & Reginam jure cæsam, ab eodem esse declaratum, *Bonfinius*, & post hunc *Justus Lipsius*, *Réwainus*, *Pettbô*, & alii, scriptum reliquerunt. Subscriptum eum leges, sub nomine *Bankonis Bani*, in Diplomate hujus Regis, An. 1218. quod infra recitabimus.

(d) Successorem Regni, de quo suo locô.

(e) Colomanus accepta Conjuge *Salomea*, *Lesci Sandomiriæ Ducis* filia, *Lesci Albi* sorore, dotis nomine suam facit *Halliciam*, in cujus Regem, communi populorum suffragio, ab Episcopo Cracoviensi coronatur. De eo Rex noster, An. 1214. ita ad Innocentium

III. P. M. Noverit Sanctitas vestra, quòd *Hallicia Principes, & Populus*, nostræ conditioni subiecti, humiliter à Nobis postulârunt; ut Filium nostrum *Colomanum*, ipsis in Regem præficeremus; In unitate, & obedientia Sacro-sanctæ Ecclesiæ, perseveraturis impofterum, salvo tamen eò; quòd fas illis sit, aliàs à ritu proprio non recedere. Hactenus *Epistola Andreæ*, quam vide sis *integram* apud *Odoricum Raynaldum*, aliósve.

N. 1. Est autem Regnum Hallicia, sive Hálíczia (quam Ungari dein' Galliciam, nescio qua de causa dicere maluerunt, suisque etiam titulis Reges nostri inferuerunt) conterminum Comitatus Beregiensi, & Maramarosienfi: Ita vocatum à Civitate cognomine, ad *Niessrum* amnem (*Tyram*, Ptolemæo) sita. Notant eam hodierni quoque Geographi, nomine *Halicz* in *Russia Rubra*. Quæ hujus Regni fortuna, & vicissitudines sub Ungarorum dominatu fuerint; narratur in *Imag. Ungar.* nov. cap. 13.

N. 2. Erat Colomanus Dux quoque Sclavoniæ, in qua potiozem vitæ partem exegit, tumultus *Czázmae*, in templo PP. Prædicatorum, paucis mensibus

bus post infelicem cum Tartaris conflictum, cui ipse, cum cohortibus sui Ducatus, & Fratre Bela IV. Reg. Ung. interfuit, ac trepidantibus cæteris, rem optimè gessit. *Archidiac. capp. 37. & 38. 2. fin.* Vixit Virgo, cum Virgine Coniuge, ambo Castitatis perpetuæ votò obstricti.

(f) Hic Fratribus, & sorore, & Elisabetha junior, Regni expers, Venetias petiit, ubi ducta prædivite uxore, *Marcum* sustulit; Qui opum affluens, bonorum avidus, in Gallias migravit, principium illic daturus splendidæ *Croyorum* prosapiæ: ex qua hodiedum Principes, à Germanis *Arembergii* dicti. Huc allusit *Justus Lipsius*, post laudatum ab *Justitia Andream* Reg. nost. exclamans: *Salve, vel hoc pacto Magne Rex, & Tu Inclyta de Croys familia, ramus ab illa stirpe.*

(g) De hac *Thuróczius*: Rex generosam Elisabeth, filiam suam, Nobili viro, Ludovico Thuringiæ Lanthgravio copulavit. Qui post multos annos, cruce signatus, devotè Hierosolymam pergens, migravit ad Christum: Cujus

festum Hierosolymis devotè celebratur.

Ita ille ; p. 2. c. 73-

N. 1. Maritum in Coelos secuta Uxor, Annô 1231. 19. Novemb. Qua die festam ejus memoriam recolit Ungaria. Quadrienniô pòst, innumeris clara miraculis, Sanctorum syllabo inserta.

N. 2. Dum corpus ejus, è loco subterraneo levatum, arcæque aureæ inclusum, in editiore, ac patente loco venerationi proponeretur ; præter Imperatorem Fridericum, plurimósque Germaniæ Principes, memorant interfuisse sacris ceremoniis, decies centena millia devotæ multitudinis ; Coram qua, sanctitatem Elisabethæ infinitis propemodum miraculis Divina Bonitas denuo testatam fecit. Acta, virtutes, & aliquot ejus miracula, percenset Bonf. *Decad. 2. lib. 7. m. p. 284. & seqq.* multi-que alii, sacri, & profani, populares, & exteri scriptores.

§. 3. De secunda verò Uxore, filia Marchionis Est-hensis ; (b) *Stephanum*, Pa-
B trem

trem Andreæ tertii suscepit.

§. 4. Hic Rex, secundum S. Stephani Regis Leges, magnâ libertatis prærogativâ, Status, & Ordines Regni beavit: libertatibus ipsis, in formam Decreti redactis.

(b) Ignorabat Mofsóczius alteram Andreæ Regis Uxorem. Fuit ea plurimorum testimoniô, Petri Constantinopolitani Imper. filia, Jôle nomine, ex qua sustulit Jôlen, sive Hioclesiam, Jacobo Aragonum Regi nuptam, Aviam Divæ Elisabethæ, quæ fuit Conjux Dionysii Regis Lusitanorum.

N. 1. Tertia demum ejus uxor erat non Isabella, sed Beatrix, Aldobrandini Marchionis Esthensis filia: Quam non in reditu ab expeditione Hierosolymitana, ut Thurióczius p. 2 c. 2. existimavit, sed provecta jam, & suprema ætate duxit, teste coævo scriptore, Mo-

nacho Patavino. Domina ista , mortuo Rege Andrea , volens redire ad parentes suos , convocatis Principibus Ungariæ , Archiepiscopis , & Episcopis , se gravidam prole , manifestis indiciis demonstravit : Et sic est reversa in terram suam , *Esth* vocatam : Et ibi apud Patrem suum , puerum masculum peperit , quem in baptismo *Stephanum* vocaverunt : Qui enutritus , & educatus est sub hoc titulo : quòd esset Filius Regis Ungariæ : ut ait *Thuróczius* , *l. cit.* Persequens etiam varios fortunæ ludos , quibus *Stephanus* iste circumactus , demum *Thomasinam Maurocenam* , Nobilem Venetam , uxorem accivit . ex eâque *Andream* sustulit , qui à morte Ladislai IV. ad solium Ungariæ evectus , à nostratibus passim *Andreas Venetus* audit : de quo suò locò. *Beatrix* verò Regina , *Germulæ* , Coenobium S. Joannis Bapt. ingressa , vitam religiosissimè actam , sancto fine terminavit , Annò 1238. Beatorum dein' Catalogo inserta.

§. 5. Quamvis enim regnante S. Stephano , & ipsum

sequentibus Regibus, multi fuerint in hoc Regno Nobiles; conditionaria tamen quadam servitute, Collectarumque ex parte Colonorum suorum solutione, Regibus obnoxii erant: A qua, primum per hunc Andream Regem, ipsi *Nobiles* (qui tunc *Servientes* dicebantur) excepti sunt, atque omnimoda libertate donati (i)

(i) Confer p. 1. t. 9. Unde hæc, penè ad verbum desumpta sunt.

§. 6. Proinde cuncti Reges Ungariæ, usque in præsens tempus, priusquam Sacro Regni diademate insigni-

an-

antur ; super observando De-
 creto , & Constitutionibus
 ejusdem Andreæ Regis ; Præ-
 latis , Baronibus , Magnati-
 bus , Proceribúsque , & No-
 bilibus Regni hujus , Jura-
 mentum præstare consueve-
 runt. (k)

(k) Patet ex eorundem juramentis ,
 Corpori Juris insertis.

*§. 7. Istius ergo Regis lit-
 teræ , cunctaque Privilegia
 valent , & semper observan-
 tur.*

§. 8. Mortuus est , Annô
 Domini Millesimô , Ducen-
 tesimô , Trigesimô quintô.

Sepultus in Coenobio *Egres*. (1)

(1) Quod ipse, adhuc Ducatum gerens, An. 1200. juxta Marusium amnem, intra Aradinum, & Chanadinum, pro Cisterciensibus, magnificè erexerat. Cujus everisionem, sub Bela, filio Andreæ (dimissis tamen quibusdam Monachis) per Tartaros factam; lege sis apud *M. Rogerium*, in *miserabili ejus carmine*, cap. 37. in hæc verba:

Tartari versùs *Orodinum*, seu *Aradinum*, & *Chanadinum* procedere inceperunt, in medio eorum, novâ villâ dimissâ. Nomen ejus, *Perg* fuerat (ex situ loci existimamus, *Perg*, seu *Novam Villam*, Authori nostro, fuisse Oppidum; quod nunc *Nagy-Lak* appellamus) in qua homines septuaginta villarum fuerant congregati, & dimissô *Monasteriô Egres*, *Cisterciensis Ordinis*, in quod tanquam munitum Castrum, se milites, & multæ *Dominæ* receperant. Nec *Tartari* loca illa aggredi voluerunt, quousque circum circa esset terra totaliter desolata. Sed interdum aliqui accedebant,

&

& ab Hungaris militibus, per magnum terræ spatium fugabantur; ita quod credebant firmiter, se intactos, propter suam patientiam remanere. Tandem, post totius terræ illius desolationem, *Ruthenorum, Comanorum, Hungarorum captivorum, paucorum etiam Tartarorum* multitudine adunata; *Villam magnam* (hodie probabilius *Nagy-Lak*) undique circumdantes, ad pugnam captivos Hungaros præmiserunt; & illis interemptis totaliter, *Rutheni, Ismabelitæ, Comani*, postmodum, pugnaverunt. *Tartari* verò, retro post omnes stantes, ridebant de casu, & ruina illorum; & retrocedentes à pugna; suorum dabant quamplurimos *voragini gladiatorum*: ita quòd ipsis diebus, & noctibus pugnantibus *per unam septimanam*, & fossatis implevis; ceperunt villam. Milites igitur, & *Dominas*, quæ multæ erant; extrà, in campo, in una parte, & rusticos in alia posuerunt; ac pecunia, armis, vestibus, & aliis bonis receptis ab eis, & quibusdam duabus puellis reservatis ad vitam, & ad lulum eorum deductis; cum securibus, & gladiis omnes crudeliter interfecerunt. Illi quidem solum-

modò remanserant, qui inter mortuos, repentino casu decidentes, alieno sanguine cruentati, se occultare voluerunt. O dolor ! ô crudelitas, & rabies immanis populi immensa ! nam qui tantæ gentis cladem sana mente consideraret; hunc locum *agrum sanguinis* debitè dicere posset.

Tandem post paucos dies, dictum claustrum, sive monasterium *Egres* obfederunt, & appositis eidem multis machinis, cùm in ipso existentes nequirent resistere; ad manus, & fidem ipsorum, se, ut vita potirentur, reddiderunt. Sed de ipsis, quod de aliis, factum est; exceptis quibusdam *Monachis*, quos abire libenter permiserunt, & ad abusum eorum, retentis quibusdam *Dominabus*, & pulcherrimis puellis. Quid amplius, si describerentur singulariter pugnae singulae, & crudelitates nimiae, quæ fiebant; legentium corda perterrerent, & terribili sonitu tinnire facerent aures. Si hujusmodi rumores horribiles essent diffusi per orbem; mundi Principes aliter cogitarent. Ecce, per æstatem illam, usque ad confinia *Austriæ*, *Bohemiæ*, *Moraviæ*, *Poloniæ*, *Slesiae*, &
Co-

Comania, usque ad Danubium, communiter omnia destruxerunt. Ita ad verbum *Magister Rogerius*, *Canonicus Varadinensis*, diu inter Tartaros, famuli specie verſatus, ut vitam retineret: Et tandem iis revertentibus; ex itinere, fugâ dilapsus.

Cæterum, nobilissimi hujus, & situ amœnissimi, tantique Regis exuviis clari, *Egresiensis* Monasterii, vix vestigia, à Nobis sollicitè quæſita, legas, vilibus *Rasciadum* mapalibus, & aratrorum sulcis, terram omnem longè fertilissimam, juxta fluenta *Morusii* occupantibus. Nempe & in Patria nostra: *Ubi steterunt Pergama, nunc fluctuant aristæ. Fui-mus Trojes!*

DECRETUM ANDREÆ II. REGIS

HIEROSOLYMITANI,
 DD. Prælati, Baronibus,
 Magnatibus, Nobilibus, cun-
 ctóque Populo

REGNORUM
 UNGARIÆ, DALMATIÆ,
 CROATIÆ, & SCLAVONIÆ,

Super Libertatibus, Immu-
 nitatibus, & Exemptionibus Eorun-
 dem; post Expeditionem Hierosoly-
 mitanam, Annô 1222. extradatum;
 subinde Corpori Juris Ungarici inser-
 tum, à cunctis subsequis APOSTOLI-
 CIS, & CLEMENTISSIMIS REGI-
 BUS NOSTRIS, juramentô firmatum; Jam
 verò Notis Juridicis, & Historico-Criticis
 illustratum; incipit, *Feliciter!*
 in hæc Verba:

IN

IN NOMINE SAN- CTÆ TRINITA- TIS, & INDIVIDUÆ UNITATIS.

§. I. ANDREAS, DEI
gratiâ , Ungariæ, Dalmatiæ,
Croatiaë, Ramæ, Serviæ, (a)
Galliciaë , Lodomeriaëque
(b) Rex, in perpetuum.

(a) Qua occasione Reges Ungariæ,
titulo *Regis Serviæ* uti coeperint ; Lucius
Dalmata *lib. 5. cap. 3.* sequens Dandul-
um Venetum, & Thomam Archidia-
conum Spalatensem, istô compendiô
explicat : Orientalis Serviæ pars, inquit,
juris Imperii Græcorum erat. Ita ejus
Præfectus Græcô-Slavô vocabulô *Mega-*
jupanus appellabatur. Sed capta à La-
tinis Constantinopoli , cùm Joannicius
Bulgarie Dominus, pleraque Græco-
rum loca in Thracia occupâsset ; *Andreas*
quo-

quoque Ungariæ Rex (iste, de quò nobis sermo) pulsò Stephanò Neemaniâ, Megajupanò, Vulchóque (Lupò) substitutò, reliquum Serviæ occupavit: Serviæ titulum sumpsit. Et cum Joannicius, coronam Regni Bulgarici, ab Innocentio III. P. M. peteret; Megajupanus quoque Serviæ idem petiit. sed Andrea id non probante, re tum dilata, *Honorius* ejus successor, vitato *Serviæ* nomine, quo eadem pars Orientalis Serviæ dicebatur; à flumine *Rasca* per eandem labente, *Rasciæ nomen* ei indidit, & sub hoc titulo Coronam concessit. Ita laudatus Dalmata, antiquitatum Illyricarum scrutator solertissimus. Imposuit autem Honorii Legatus Coronam novo Rasciæ Regi, *Stephano*, Annò 1217.

N. 1. Adjecit idem Author Notas ad Historiam Presbyteri Diocleatis (quam ille *Regnum Slavorum* vocat) in iisque, num. 26. castigat Porphyrogenitum, & Tyrium, aliósque Græcos, & Latinos Scriptores, qui *Serviam*, & *Servios*, à servitute nomen traxisse existimabant, quasi omnis Regionis illius populus, ex deportatis, & ad secanda marmora, ac effo-

effodienda metalla damnatis, originem habuerit.

N. 2. Eos (inquit ille) hallucinatos fuisse sciunt, quicunque Slavum idioma callentes, contermini Serbglanis sunt. Nam quos Slavi *Srbglanos* dicant; hos Græci, asperitatem vitantes, *Ser-blos*, sive *Serbulianos* vocant: Terram autem, quam habitant; Slavi *Srbška* vocant: Quod, cùm Græcis difficile esset proferre; *Serviam* dixerunt.

(b) Uno eodémque tempore coepit Andreas titulum *Regis Galliciae*, & *Lodomeriae* adhibere: Hanc velut minoris censûs, & amplitudinis, illi postponendo.

Ne 1. Sunt, qui existiment, *Lodomeriam*, esse eandem Regionem, cum *Vladimiria*, quæ Volgâ, & Occâ amnibus includitur, nec nisi 30. circiter Germanicis milliaribus, *Moscua* recedit. At, usque eò Ungaros imperium protulisse: nullis monumentis, imò ne probabili quidem ratione fulciri potest.

N. 2. Thuróczius p. 2. c. 39. Aut rectiùs, primus Annalium Ungariæ Scriptor, apud Thuróczius, de *Andrea*, & *Levente* profugis Ladislai Calvi filiis refert

fert sequentia : Acceptâ à *Duce Poloniae* licentiâ, *Bela* fratre suo ibidem relicto : euntes iverunt ad *Regem Lodomeriae*, qui ipsos non recepit. Cùmque non haberent, ubi caput suum reclinarent ; abinde ad *Cumanos* perrexerunt. Abhinc postea in *Rusciam* sunt profecti. Et cap. 66. de Geyza II. filio Belæ cœci, inquit : Duxitque exercitum in *Rusciam*, super *Lodomerium Ducem*, ut vindicaret injuriam Soceri sui *Minoslai* : Pro quo etiam jam pridem miserat exercitum ; qui malè tractatus fuerat à *Ruthenis*, & *Chunis*. Ita ille.

N. 3. Bonfinius verò, *Decad. 2. lib. 6. m. p. 264.* duplicem hanc Geyzæ expeditionem describens ait : *Lodomerius* *Chunorum* fretus auxiliis, *Minoslaum Regno* ejicere, & tyrannidem invadere ausus est. Rex exercitum in *Roxaniam* misit : Qui quum hinc à *Chunis*, à *Ruthenis* illinc infestaretur ; sedatò tandem bellò, multis amissis, in *Ungariam* rediit. Haud multò post, *Lodomerius* iterum *Minoslaum* adoritur. Rex ne periclitantem Socerum desereret, comparato magno exercitu, unà cum *Ladislao*, & *Stephano* fratribus, in *Ruthenos* contendit, ut affi-

affinis (*Soceri*) injurias , & pristinam Legionum jacturam ulcisceretur. Mox prælium initum. Lodomerius cum Chunis , & Ruthenis fufus , & fugatus est. Minoslaus , cuncta quæ amiserat , Generi operâ subito recuperavit. Rex cum fratribus , ovantes in Pannoniam rediēre. *Hucusque cit. Hungariae Livius.* Plura in Annalibus nostris: In Diplomatis, hætenus repertum nihil.

N. 4. Ex his tamen patet ; *Lodomeriam* esse *Gallicia* , seu *Hallicia* (de qua paulò suprâ) vicinam , imò conterminam , eamque jam olim *Regni* titulô fuiffe insignem , diversis tamen nominibus compellatam : Ungaros probabilius hac occasione eam adeptos , jure belli, vel affinitatis , aut utroque. Fuisse autem antea proprietatem *Lodomerii* , vel ut aliqui scribunt ; *Volodomiri* , qui dum aliena iniquè invasit , propria justè amisit , Ditionibus ejus in Victores devolutis. Hæc ex domesticis.

N. 5. Addunt *Poloni* Scriptores , *Volodomirum* Regno extorrem , multis post annis , ad *Belam III.* *Geyzæ II.* filium confugisse , sed ab eo in vincula conjectum ; corruptis tamen custodibus effugisse,

gisse, iisdémque ducibus, ac comitibus, Halliciam pervenisse. *Cromerus.*

N. 6. Videtur Andreas II. Galliciam, & Lodomeriam, Titulis suis inferuisse, circa Annum 1214. quo tempore Filium Colomanum, Regem Galliciae inaugurari jussit. Licèt enim jam Geyza II. avus, Bella III. pater, & Emericus ejus frater, Reges Ungariae, jura, & dominium aliquod in hæc Regna, & Provincias haberent, & exercerent, quia tamen turbulentum illud, & revolutionibus interruptum; nunquam ullus eorum, his Titulis usus fuisse, comperitur. Emerici enim (ut postremum nomen) caput literarum erat istud: *Hemericus DEI Gratiâ Ungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramaeque Rex.* His Andreas præter Serbiam, adjecit Galliciam, Lodomeriamque; Provinciis nempe, post diutinas Russorum Principum factiones, & dissidia (de quibus *Cromerus*, & alii) tandem pacatis, & in unum Colomanum Andreae filium, mira alacritate, Regni fasces transferentibus: prout suprâ, ex ipsius Andreae literis docuimus.

N. 7. Hæc jura, has prærogativas nostrorum Principum, quoad fieri poterat,

terat, ex tenebris eruisse juvat, vel ob
 exteras nationes, quæ mirantur Sacræ
 Coronæ nostræ adscribi, Titulisque Re-
 gum Ungariæ inferi Regna, hodie pas-
 sim, & vulgò ignota.

§. 2. Quoniam libertas,
 tam *Nobilium* Regni nostri,
 quàm *etiam aliorum*, insti-
 tuta à *Sancto Stephano Rege*,
 per aliquorum Regum po-
 tentiam, ulciscantium ali-
 quando iram propriam; ali-
 quando etiam attendentium
 Consilia falsa hominum ini-
 quorum, vel sectantium
 propria lucra; fuerat in
 quàm plurimis partibus di-
 minuta; (c) Multoties ipsi
 Nobiles nostri, Serenitatem

C

No-

Nostram , & Prædecessorum nostrorum , Regum suorum aures , precibus , & instantiis multis pulsaverunt , super reformatione Regni nostri.

(c) Triplicem allegat causam , imminatorum Privilegiorum ; Iram , & vindictæ cupidinem : Consilia falsa iniquorum : Denique lucri proprii appetentiam , sed immoderatam eam , & ab avaritia profectam.

§. 3. Nos igitur , eorum petitioni satisfacere cupientes in omnibus , uti tenermur ; præsertim , quia inter Nos , & eos , occasione hac , jam sæpiùs *ad amaritudines non modicas* est processum :

(d)

(d) Quod , ut Regia Hono-
rificentia plenius conserve-
tur ; convenit evitare (hoc
enim per nullos alios melius
fit , quàm per eos) Con-
cedimus tam his , quàm *aliis*
hominibus (e) Regni nostri ;
Libertatem à S. Rege conces-
sam :

§. 4. Ac alia , ad statum
Regni nostri reformandum
pertinentia ; salubriter ordi-
navimus , in hunc modum :

De Solemnitate Sancti Regis
Stephani annuatim celebranda.

ARTICULUS I.

STatuimus ; ut annuatim
in Festo *Sancti Stephani*
C 2 Re-

Regis (nisi arduo negotio ingruente, vel infirmitate fuerimus prohibiti) *Albæ* teneamur Solennizare.

§. 1. Et, si *Nos* interesse non poterimus, *Palatinus* procul dubio, ibi erit pro *Nobis*: Et vice nostra causas audiet:

§. 2. Et omnes *Servientes*, qui voluerint; liberè illuc conveniant.

(d) Imò, ut testatur M. Rogerius, Scriptor coævus, in Aula Budensi multum versatus, *Miserabilis carminis* c. 9 Quidam de Majoribus Regni inter Regem, & Filium ejus Belam (qui Patri demum successit) sæpius seditionem, & scandalum procuraverunt: Ita, quòd hinc inde militià sæpius congregatà, dimicare ad invicem voluerunt, nisi per tenen-

nentes medium inter eos , essent pacis foedera reformata.

N. 1. Cùm Bela ad Patris Curiam accedebat , iidem in nullo penitus ei deferabant : Imò dehonestare ipsum verbis , & factis , in quantum poterant , nitebantur : Quod celari non potest.

N. 2. Et contra vitam Patris , & filiorum , nequiter conspiraverant : Ut , illis gladiò interemptis , faciliùs quilibet posset de Hungaria (quam sibi per partes diviserant) portionem sibi debitam , sinè conditione cujuslibet , obtinere.

N. 3. Et cùm concepta nequirent effectui mancipare , aliud nequius cogitarunt : Duci Austriæ , literas cum certis pactis , & conditionibus destinando ; D. Frederico Rom. Imp. Coronam Regni , & Hungariam dare promittebant. Sed nuncius in via captus , Regi fuit cum literis præsentatus. Unde Rex conservando ipsos ad vitam ; misericordiâ , quæ superexaltat Judicium , usus est contra eos. *Ita ille , partim ex certa Aula familiarium relatione , partim ex experientiâ propria.*

(e) Id est : Tam Nobilibus , quàm aliis hominibus , cujuscunque statûs , se-

xûs, ætatis, conditionis, & professionis fuerint: Privatis, aut Communitatibus, Prælatiis, Capitulis, Abbatiis, Monasteriis, Parochiis, Civitatibus, Castris, Castellis, Oppidis, Villis, Ducibus, Legionibus, Cohortibus, Præfidiariis, Confiniariis, Baronatus, Comitatus, Præfecturas, Dignitates, & Honores tenentibus: Scholis, Gymnasiis, Magistris, Professoribus, Coetibus, ac Collegiis Institutorum, Opificum &c. quibuscunque demum, Regni, Provinciarum, ac Ditionum nostrarum hominibus concedimus Libertatem, jura, Privilegia, Exemptiones, Immunitates, à Sancto Rege Stephano concessas. Ita scilicet: *Favores convenit ampliari: Et, decet concessum à Principe beneficium esse mansurum: ut habent Regg. Juris. 15. & 16. in 6.*

Quòd nemo condemnetur, nisi fuerit citatus.

ARTICULUS 2.

Volumus etiam; quòd nec Nos, nec posteri

ri nostri, aliquo tempore,
Servientes capiant, vel de-
 struant, favore alicujus Po-
 tentis; Nisi primò *citati* fue-
 rint, & ordine judiciario
convicti. (f)

(f) Privilegium hoc insertum est p.
 1. c. 9. Cujus debita intelligentia, & fa-
 ctæ, per leges subsequas, imitationes,
 petendæ sunt ex Tyroc. Jur. Ung. ad
 eund. tit.

*De Libertate Prædiorum;
 Servientium, atque Ecclesiarum.*

ARTICULUS 3.

Item; nullam Collectam,
 nec *libras denariorum* (g)
 colligi faciemus, supra Præ-
 dia Servientium:

§, 1. Nec in domos, nec Villas descendemus; nisi vocati:

(g) Alii rectius: *liberos denarios*; Quasi dona, & oblationes gratuitas: Nam collectam, seu contributiones debitas, ac demandatas; contradistinguit ab his *denariis*: Dum ait: *nullam collectam nec* &c. Confer S. Steph. lib. 2. cap. 35. in princ.

§. 2. Super *populos* etiam *Ecclesiarum* (b) ipsarum, nullam penitus (i) Collectam faciemus.

(b) Loquitur lex de *libertate* indulta, non tantum *prædiis Servientium*; sed & *prædiis Ecclesiarum*: ut patet ex Rubrica. Itaque in textu legis, per *populos Ecclesiarum*, intelligendi sunt populi, qui incolunt *prædia Ecclesiarum*, & idcirco de lege recentiori, ac stylo Curiarum, non jam *populi Ecclesiarum*, sed *prædiales* audiunt: Et quidem *Nobiles* [vulgò *Ersek-Nemesssei*, *Apátur-Nemesssei* &c.] eò quòd

quòd in hac libertate , & exemptione à collectis , ac *liberis denariis* , atque aliis quibusdam prærogativis , ac immunitatibus , cum Nobilibus Regni , seu *Servientibus Regis* communicent. Quales *Prædiales* habebant olim pleræque Ecclesiæ Cathedralæ , Collegiatæ , & Abbatiales : Qui pro ipsarum , & Regni defensione , sub *Banderio* , seu *Vexillo* sui Prælati militare , & alia quædam personalia obsequia præstare obligabantur. Habent & hodie quædam Ecclesiæ : ut *Strigoniensis* , *Jaurinensis* &c. *S. Martini montis Pannoniæ* &c. De quibus in *Decretis RR. Reg.* sæpiùs recurrit mentio.

(i) Proinde nec gratuitam , nec obligatoriam : Nec *liberos denarios* , nec *datias* , *portiones* , aut quasvis contributiones. Vox enim *penitus* adjecta negationi debet amplius quid importare , quàm eadem negatio sola importet ; *principiò hujus cap.*

*De facultate Servientium ;
disponendi de rebus , & possessioni-
bus suis.*

ARTICULUS 4.

SI quis *Serviens* , finè fi-
lio decesserit ; *quartam*
partem possessionis filia ob-
tineat : De residuo ; sicut
ipse voluerit , disponat.

§. 1. Et , si morte præ-
ventus , disponere non po-
terit ; Propinqui sui , qui
eum magis contingunt ; ob-
tineant :

§. 2. Et , si nullam pe-
nitus generationem habue-
rit , Rex obtinebit. (k)

(k) Confer. S. Steph. lib. 2. capp. 5. 24. & 35. Ac Ludovici I. Conclusion. Confirmati. Decret. Andrea II. Nec non p. r. titt. 5. & 17. Denique 88. & seqq. de quarta puellari.

De facultate Comitum Parochialium, & Bilochis Regalibus.

ARTICULUS 5.

COMITES Parochiani, prædia Servientium non discutiant; nisi causas (l) monetarum, & Decimarum.

(l) Rectiùs Sámboeki legit: Nisi causâ monetarum, &c.

§. I. Comites Curiae Parochiani; (m) nullum penitus discutiant, nisi populos sui Castri.

(m) Comes Parochianus; est supremus Comes Comitatus: Comes Curiae Parochianus,

mus ; est Comes, seu Præfectus, & Cap-
 taneus Castri cujusdam Curialis, seu
 Regalis, habens pro Parochia populos,
 & gentes illi Castro adscriptas. Quales
 olim erant Comites: Castri Nandor-Al-
 bensis: Castri Szabács: Castri Wisse-
 grád &c. Et adhuc hodie Castri Poso-
 nienfis &c.

§. 2. Fures, & latrones,
Bilochi Regales (n) discuti-
 ant, ad pedes tamen ipsius
 Comitiss.

(n) *Bilochi*, dicti ex Ungarico *Birá*k:
 seu Judices. *Regales* verò; quòd prin-
 cipaliter Servientibus Regis judicia im-
 pendant. Hodie passim *Judices Nobilium*
 audiunt: aut contractè, & syncopatè:
Judlium.

De populis conjuratis, quòd
fures non nominentur. (o)

ARTICULUS 6.

ITem; populi conjurati in
 unum, fures nominare
 non

non possint, *sicut consueverunt.*

(o) Legi debet activè ; *non nominent* : Prout legit etiam Sámboki. Si enim legatur ; *non nominentur*, discordabit textus à Rubrica. Vult autem Andreas, isthic abusum tollere, cui occasionem dedit S. Ladislai lib. 2. cap. 4 in quo statuitur : Ut, *si tota villa aliquem furem esse proclamaverit, omni substantia privetur, & vendicetur Regi* : Unde quarta pars detur villanis. Hinc avaritiâ, ac interdum odio, & rancore stimulante, Villani conjurabant, seu conspirabant in unum, & abusi Decreto Regis Sanctissimi, quem oppressum, & omnibus spoliatum volebant, Furem proclamabant.

*De exercitu, extra Regnum
ducendo per Regem.*

ARTICULUS 7.

SI autem Rex, extra Regnum exercitum ducere

re voluerit; Servientes cum ipso ire non teneantur, nisi pro pecunia ipsius. (p)

§. 1. Et post reversionem; judicium Exercitûs super eos non recipiat.

(p) Condita lex est, post expeditionem Hierosolymitanam: in qua propriis militasse stipendiis quantum constiterit! Et urgebat Regem Pontifex, etiam proximè ante hæc Comitia lapsô annô, ut in Palæstinam cum Exercitu rediret, Votûmque Patris solveret: sed is se liberatum esse obtendens, Romam est evocatus, ad dicendam per Procuratores causam. Quare metuentes Regni Nobiles, ne rursus tam sumptuosa Expeditio sit suscipienda; præsens Privilegium ab Rege impetrârunt.

N. 1. Simile Privilegium adeptæ sunt duodecim Illustres Croatarum Familiæ, à Colomano R. scilicet Dynastæ de genere Chacittorum, Chucbacorum, Subithorum, Guddomitorum, Snacittorum, Cithorum, Gu-
sichorum, Carinensium, & Lapzanorum;
Item

Item de genere *Politchorum*, *Lasnizitorum*, *Jamomethorum*; demum de genere *Tugomirorum*, ex quibus totidem Ablegati, nomine gentis suæ, venientes ad D. Regem, ad flumen *Drave*, cum exercitu consistentem, ei debitam reverentiam exhibuerunt. Dominus verò Rex, ad osculum pacis eos recipiens; ad talem concordiam devenerunt: Quod omnes prædicti teneant suum pacificè, & quietè; Et quod non teneantur, aliqua prædictarum generationum, nec eorum homines, Regiæ Majestati solvere censum (*id est: portiones contributiones* (nisi tantum teneantur D. Regi, quando aliqui invaderent sua confinia Regalia; tunc si D. Rex mittet pro ipsis, tunc ire debeant ad minùs cum decem armigeris Equitum, de qualibet generatione prænominatarum, *suis sumptibus, & expensis*, usque ad flumen *Drave*: Inde versùs Ungariam, *ad expensas D. Regis*, usquequo Exercitus duraverit, debeant permanere. Et sic exitit ordinatum de Anno nostræ Redem. Millesimo C. secundo. Ita *Memoriale Thomæ Archidiaconi ejusd. Historiæ adjectum. cap. ult.*

§. 2. Si verò ex adversa parte, exercitus venerit super Regem; Omnes universaliter ire teneantur. (q)

(q) Propriis sumptibus, & stipendiis. Sed de modo *Exercituandi*, & pro defensione Patriæ insurgendi; Vide post alios *art. 8. Anni 1715*

§. 3. Item, si extra Regnum Exercitum ducere voluerimus, & cum Exercitu iiverimus; omnes, qui Comitatus habent, pro pecunia nostra Nobiscum ire teneantur. (r)

(r) Itaque, qui *Comitatus*, seu *Castro-
rum*, seu *Provinciarum* habent; pro pecunia Regis debent, & obligantur exercitum, Ductore Rege, extra Regnum sequi: Cæteris Nobilibus etiam pro pecunia, arbitrarium est; sinè pecunia verò neutri obligantur.

De Authoritate Palatini : Et Vicariis Judicum.

ARTICULUS 8.

P*alatinus* (s) omnes homines Regni nostri, indifferenter discutiat. (t)

(s) Palatinatus Regno coævus est in Ungaria, Supremum hunc Magistratum primus sub S. Stephano gessit *Ceba*, ut patet ex Privilegio Archi-Abbatiae S. Martini, Annô 1001. confecto : Cui post *Dominicum* Archi-Episcopum Strigoniensem, immediatè subscripsit *Ceba*, Comes Palatinalis,

N. 1. Catalogum Palatinorum à *Ceba*, usque ad *Franciscum Veselényi*, qui electus est Annô 1655. magna accuratione, & indefesso labore, ex Diplomatibus, ac aliis pervetustis M. S. eruit, ac digessit *Caspar Jongelinus*, *Regius Historiographus*. Cui adjunxit Catalogum Judicum Curiae, usque ad *Franciscum de Nádasd* : spondens in Epistola dicatoria ; Acta ; & Virtutes Illustrium horum

rum Patriæ Patrum, ac Heroum, *magno Volumine* (quod jam conscripserit) Patriæ Civibus se propediem oblaturum. Sed Volumen istud nondum aspexit lucem. Quod quia *Viennæ in domo Nádasdiana* elucubratum esse, Author non obscurè innuit; cum instrumentis, & literis Nádasdianæ gentis, ad Tabularium inclytæ Cameræ Regiæ, post infelicia *Francisci* fata, esse translatum, non ex vano conjectamus. Multum hæc Documenta, ad illustrandas Ungariæ res collatura, nemo non videt.

N. 2. Latent in eodem Quæsturæ Regiæ Tabulario, monumenta quoque *Frangepanum*, sive Vegliorum, *Torquatorum*, seu *Kárloviciorum*, *Zréniorum* item, & *Szluniorum*, quæ rebus Dalmatiæ, Croatiae, & Sclavoniæ lucem maximam affunderent.

(1) Extensa hic est Palatinorum, seu Comitum Palatii Regii potestas, & Jurisdictio. Hactenus enim extra Curiam Regis neminem judicare poterant, nisi *Udvarnicos*, & qui sponte, ac benevolè laudum, sive arbitrium ipsorum expetiére. Unde si abesse eos ab Aula Regia

interdum contigit ; sigillum officii Vice-Palatino , apud Aulam remanenti , resignare jubebantur. S. Ladisl. *lib. 3. cap. 3.*

N. 1. Episcopi , & Comites Parochiales in Congregationibus suis , quas passim *Synodos* vocabant , per duo prima Monarchiæ nostræ sæcula , plurimas causas terminabant : Ut patet ex S. Ladislai , & Colomani Decretis. Posthac Palatinus ubique per Regnum causas cognoscere incepit , ut summus post Regem Judex. Proinde hoc primum Articulo factus est , ut loquimur : *Judex Regni ordinarius.*

N. 2. Hactenus verò *principalis* ejus cura , & officium (saltem post natos Judices Curiae) fuit ; gerere rationes , & procurare negotia Aulæ Regiæ : Emergente autem bello , & absente à Castris Rege , exercitum ducere , aciemque struere : Discussio autem causarum , quas Regnicolæ ad Aulam Regis adferebant ; *principaliter* pertinebat ad Comitem Curialem , seu Judicem Curiae Regiæ : Cum quo Comes Palatii , dum vacabat , & lubebat , in hac jurisdictione concurrebat , ita ut Præventioni locus fuerit inter duos istos

Aulæ Regiæ Judices: prout ex variis Juris textibus, & paragraphis elicitor.

N. 3. Palatinatus sub Bela IV. annuus duntaxat erat: Sub aliis diuturnior, donec perpetuus esse juberetur. sed de his fusiùs in *Decr. Anni 1485.*

N. 4. Demum: si non priùs, certè Caroli I. temporibus principium sumpsit ea consuetudo, ut Palatinus sponte obiret Ungariam, ac in quolibet Comitatu, super tumultu manufacto, sub Tentorio tribunal erigeret, omniumque ejus Provinciæ incolarum causas Civiles, & Criminales, summarie cognosceret, ac definiret. Et hoc: peculiari nomine, dein vocari coepit *Judicium Palatinale*, de quo stabiliendo, mox abolendo, demum ad extirpanda furta, latrocinia, aliæque enormia flagitia, pro certis Regni Comitatibus iterum resumendo; occurrunt non pauci *artt. in subseqq. Regg. Decrett.* Hoc Judicio se usos dicebant Tumultuantes, dum in Comitibus Onodientibus (de quibus *Art. 46. An. 1715.*) quodam Ablegatorum conciderent. Extant hodieum aliqui illorum tumultorum, super quibus Palatini Judices confedere.

N. 5. Placet adnectere Exemplar Expeditionis , in simili Judicio Palatinali, prope Urbem , in qua vivo , & scribo, emanatæ , in hæc verba :

„ Nos *Leustachius de Ilsva* , Regni
 „ Hungariæ Palatinus , & Comes Al-
 „ bensis, memoriæ commendamus: Quòd
 „ in Congregatione nostra Generali, U-
 „ niversitatis Nobilium Comitatus *Jauri-*
 „ *nensis* , feriâ secundâ proximâ , ante
 „ Festum Beati Michaëlis Arch-Angeli,
 „ prope *Civitatem Jaurinensem* celebrata;
 „ Religiosus Vir Dominus Frater Grego-
 „ rius , Abbas Monasterii Beati Jacobi de
 „ *Lében* , personaliter de medio aliorum
 „ exurgendo, per modum Protestationis
 „ Nobis significare curavit: Quòd Ma-
 „ gister Joannes , Filius quondam Simo-
 „ nis Bani (*scilicet de Móroczbida*) quan-
 „ dam Possessionem dicti Monasterii sui,
 „ & per consequens suam , *Rábcza vo-*
 „ *catam* (*dein' Sövényháza dici cœpit, pro-*
 „ *ut & hodie*) in dicto Comitatu *Jauri-*
 „ *nensi* existentem , feudaliter sibi loca-
 „ tam , potentialiter conservaret: Imò
 „ nec feudum (id est, *taxam, pensionem,*
 „ *arendam*) juxta suum obligamen dicto

„Monasterio, & per consequens sibi da-
 „ret, & administraret.

„Unde facta hujusmodi Protestatione
 „Præfatum Magistrum Joannem, alios
 „verò quoslibet ab ulteriori detentione
 „dictæ *Possessionis Rábcza*; Usuumfru-
 „ctuum, & quarumlibet utilitatum e-
 „jusdem perceptione, vel percipi factio-
 „ne; aut se, in Dominium ejusdem in-
 „tromissione; & eandem sibi ipsi per-
 „petuatione, quomodocunque factis, vel
 „faciendis, publicè prohibuit, ac ma-
 „nifestè coram Nobis; Testimonio præ-
 „sentium mediante. Datum decimo die
 „Congregationis nostræ prædictæ, in
 „loco memorato: Annô Domini 1394.
 Haftenus *Leustachius* Palatinus, licèt
 corruptè sic dictus, ex Hungarico *Le-
 stók*: Rectiùs *Eustachius*: Ex quo authen-
 tico Instrumento, corrigendus simul est
 Szentivanius, qui in Catalogo Palati-
 norum, Corpori Juris adjecto, nescio
 quo errore, ponit *Leustachium Ilsvai*,
 Palatinatu amotum sub Rege Sigismun-
 do, Annô 1392. Cùm, ut patet, adhuc
 regnaverit. An. 1394.

§. 1. Sed causam Nobilium, quæ ad perditionem Capitis, vel ad destructionem possessionum pertinent; finè conscientia Regis terminare non possit. (v)

(v) Hinc patet, nondum coepisse ætate ista *Judicium Palatinale* per Comitatus: De quo loquebamur.

§. 2. Judices verò, *Vicarios* (x) non habeant, nisi unum in Curia sua.

(x) *Vicarios*, seu Vices-gerentes: quales sunt: Vice Palatinus, aut Vice-Locumtenens Regius: Vice-Judex Curie Regiæ: Vice-Banus: Vice-Magister Tavernicorum: Vice-Comes: Vice-Judex Nobilium.

De facultate Comitum Curialis.

ARTICULUS 9.

Curialis Comes noster, donec in Curia manserit,

rit; omnes possit judicare,
(γ) & causam in Curia in-
choatam, ubique termina-
re.

(γ) Hic confirmatur duntaxat ordi-
naria jurisdictio Comitum Curialis, seu
Judicis Curiae Regiae, quemcunque Re-
gnicolarum in Curia judicandi: A prin-
cipio enim hujus officii ille erat Prætor,
& Judex ordinarius in Aula Regia. Mox
subjungitur facultas: *causas in Curia in-
choatas, ubique terminandi*. Lapsu tem-
poris, & quidem probabilius circa An-
num 1300. factus est etiam *Judex Regni
ordinarius*, vulgò dici coeptus *Ország
Birája*. Pro causis verò in Aula Regum
principaliter discutiendis successit ei Ma-
gister Curiae Regiae. An autem *Judicatus
Curiae* sit Palatinatui coævus, meritò am-
bigitur: Cùm ante Annum 1137. seu
ante tempora Belæ cœci, nullus Judex
Curialis inveniatur; Teste *Jongelino*, in
Catalogo Judicum Curiae: ut proinde in
partem Curarum Palatini successisse vi-
deatur.

§. I. Sed manens in Prædio suo ; *Præstaldum* dare (2) non possit, nec Partes facere citari.

(2) *Præstaldum*, seu *Pristaldum* dare, significabat; adjungere aliquem Litigantibus, qui eos ad ferri candentis, aut aquæ ferventis probam, dum ea decernebatur, ad quodpiam Capitulum, cum literis adjudicatoriis deduceret: Aut certè, si processus aliter finiebatur; qui Executionem rei adjudicatæ perageret.

De remuneratione filiorum, Baronum; in Bello occumbentium.

ARTICULUS 10.

SI quis *Jobagio* habens honorem (aa) in Exercitu fuerit mortuus; ejus filius, vel frater, congruo honore sit donandus.

§. i. Et, si Serviens, eodem modo fuerit mortuus; ejus filius, sicut Regi videbitur, donetur.

Hospites, seu alienigenæ, ad Dignitates quomodo promoveantur?

ARTICULUS II.

SI hospites, videlicet boni homines, ad Regnum venerint; sinè consilio Regni ad Dignitates non promoveantur.

(aa) Præsenti art. item artt. 13. & 30. Jobagio, sive Jóbbágyio, vel (ut scribitur in Privilegio hujus Andreae, Saxonibus dato) *Jubagio*: aut *Jubbagio*, sumitur pro Barone Regni: Ut proinde Jobagionatus Regni, idem olim fuerit, ac Baronatus Regni. Hodie Jobagiones
vo-

vocamus solum subditos, & Colonos nostros: Qualiter iidem etiam hoc decreto vocantur *art. 19.* Filii verò Primariorum Regni Jobagionum, ut vetustiora docent Diplomata; Titulo *Magistri*, velut honorificentissimò, ea tempestate ornari solebant: Eodem videlicet, quò Minores Regni Barones, putà Magistri Tavernicorum, Janitorum &c. Neque enim *Comitum Titulus*, ad Filios transibat, cum is fuerit officii, & Dignitatis, non verò sanguinis, & Propriæ.

N. 1. Fuerunt quidem plurimi *Comites* ratione officiorum, ut Præfectus Palatii, & Curie Regiæ, ac Reginalis: Castrorum item Regalium, & Reginalium: Comites præterea *Salinarii*, *Tributarii*, & *Camerarii Monetarum* (de quibus infra *art. 26.*) denique Comites Provinciarum, seu Comitatum Gubernatores, & Administri: sed usque ad tempora Ludovici I. inclusivè rarissimi sanè fuerant *Comites*, quibus hic Titulus demptò officiò competiisset. Atque hoc ipso Decreto, *art. 16.* statuitur; ut Rex integros Comitatus (prout antea nonnunquam fiebat) aut quascun-
que

que Dignitates , non conferat in perpetuum , seu cum jure successionis ad Filios transeunte , qualiter conferre solet Prædia , & alias possessiones.

N. 2. Unde imitatione Germanorum , & Bohemorum , aliarumque Nationum , *Comitum titulus* multiplicari coepit re ipsa sub Sigismundo Imp. & Rege Ungariæ , ac Bohemiæ. Quamquam non ignoremus , Carolum I. Ludovici I. Parentem ; ut Hungaros magis sibi devinceret , complures , quos opibus præpollere , & splendidius vestiri conspexerat , *Italica liberalitate* Comitum honore dignatum fuisse. Nec tamen dato Diplomate , eosdem Comites creabat , sed in statu Nobilitari , seu Servientium Regiorum , prout invenit , relinquebat. Ut proinde vanè nonnulli hodie gloriantur , se verorum , ac germanorum Comitum posteros esse. Patent hæc ex diversis vetustis Documentis.

N. 3. *Barones* verò vix ullos ea ætate fuisse reperias , nisi *Regni* : Qui tamen ab ipsis etiam Regibus , in suis Diplomatibus , quandoque *Principes Regni nostri* , nuncupabantur , ut suprâ innuimus Et hinc manavit illa formula ; hodièque
 ufi.

usitata: *De Consensu Frælatorum, Baronum, Magnatum, & Nobilium Regni &c.* Ut scilicet *Barones* isti, quibusvis *Magnatibus*, quamvis *Ducali*, aut *Principali* autoritate præfulgentibus, in publicis Regum, & Regni negotiis, ac *Diplomatis*, anteferrentur.

N. 4. Fuisse tamen jam à principio *Monarchiæ nostræ* quosdam sub *Corona Ungarica*, *Duces*, *Marchiones*, & *Comites* (de quibus consuli potest *Thuróczi p. 2. c. 11. & seqq.* colligitur etiam ex *Privilegio S. Stephani*, Annô 1002. *Monasterio S. Martini, Montis Pannoniæ*, dato. De quo nos uberius infra.

De dotibus Uxorum, quomodocunque decedentium.

ARTICULUS 12.

UXORES decedentium, vel damnatorum ad mortem per sententiam, vel in duello succumbentium, vel
ex

ex quacunque alia causa ; non
fraudentur dote sua, (bb)

(bb) Dos hìc accipitur pro contrado-
re: prout alibi quoque sæpiùs in jure no-
stro, Confer. S. Steph. lib. 2. cap. 24.

*Quòd Rustici , per Potentio-
res non opprimantur , nec alii
Pauperes.*

ARTICULUS 13.

JObagiones ita sequantur
Curiam , vel quocunque
proficiscuntur , ut paupe-
res , per eos non oppriman-
tur , nec spolientur.

*De Comite, Castri sui populos
destruente.*

ARTICULUS 14.

Item , si quis Comes (cc)
honorificè , se , juxta Co-
mi-

mitatûs sui dignitatem non habuerit; vel destruxerit populos Castri sui; Convictus super hoc, coram omni Regno dignitate sua turpiter spoliatur, cum restitutione ablatorum.

(cc) Loquitur de *Comite Curia Parochiano*, de quo suprâ art. 5.

*De agazonibus, caniferis,
& falconariis.*

ARTICULUS 15.

A Gazones, caniferi, & falconarii, non præsumant descendere in Villas Servientium.

Quòd

Quòd integri Comitatus honores , in perpetuum non conferantur.

ARTICULUS 16.

INtegrus Comitatus, vel Dignitates quascunque; in prædia, seu possessiones non conferemus perpetuò.

Quòd Possessionibus acquisitis nemo privetur.

ARTICULUS 17.

Possessionibus etiam, quas quis justò servitiò obtinuerit; aliquo tempore non privetur. (*dd*)

(*dd*) S. Steph. lib 2. cap. 35. Coloma. lib. 1. cap. 20. Et suprà art. 4. Denique art. 9. Anni 1715.

De

*De facultate Servientium,
eundi ad filium: Et de causis,
coram filio Regis inchoatis.*

ARTICULUS 18.

Item; Servientes, acce-
ptâ licentiâ à Nobis, pos-
sunt liberè ire ad filium No-
strum, (ee) ut à Majore ad
Minorem: Nec ideò, pos-
sensiones eorum destruan-
tur.

§. 1. Aliquem justò judi-
ciò filii Nostri condemna-
tum, vel causam inchoatam
coram ipso, priusquam ter-
minetur coram eodem, non
recipiemus: Nec è conver-
so filius noster.

(ee) Scilicet primogenitum *Belam*, quem ante Expeditionem Hierosolymitanam (probabilius Annô 1213.) in Regem Ungariæ coronari jussit: *Colomane* Duce, fratre ejusdem, ensen Regalem (scilicet S. Stephani, quo hodiedum Reges nostri, tempore inaugurationis utuntur) ad latus ipsius honorificè tenente: *Daniele* verò Duce Ruthenorum, equum ejus ante ipsum summa cum reverentia ducente; ut inquit *Thuróczi* p. 2. c. 74.

N. 1. Exin' multæ inter Patrem, & Filium subortæ discordiæ, quas *princ. buj. Decr.* innuimus.

N. 2. Utebatur *Bela*, vivente Patre, hoc titulo: *Bela DEI gratiâ Rex, primogenitus Regis Ungariæ*: ut patet ex literis donationalibus, quibus possessiones quorundam Infidelium suorum, & ad interfectionem ipsius conspirantium, in perpetuum confert *Poufa Comiti, filio Botus*. Datum, ut inquit, per manus *Matthiæ, Præpositi Zagrabiensis, Aulæ nostræ Cancellarii*. Annô gratiæ 1229. *Pous Tavernicorum, Chák Dapiferorum, Poufa filio Soulum Agazonum* nostrorum, Magistris existentibus. Ex quo con-

conjice , ampla jam Eum potestate (quamvis adhuc limitata) præditum fuisse , distinctam Aulam , Curiam , & Cancellariam , Baronésque Aulæ habuisse.

N. 3. Infensus ei Pater erat , etiam ob dimissam uxorem , quam ei ex Græcia adduxerat , ac in Reginam coronari fecerat : Et cui ipse cum omni dilectione , & tranquillitate , in ætate legitima jam existens , cohabitavit per totum biennium , & ampliùs , sicut maritus : Prout loquuntur Antistites Ungariæ , in Epistola , super hac causa ad Honorium P. M. data , Annô 1223. Alterô nimirum post conditum isthoc Decretum. Videri Epistola potest , apud *Odoricum Raynaldum*.

N. 4. Bela Parentis iram declinans , profugit in Austriam , à Leopoldo Duce benevolè susceptus. Quem , uti & Bohemiæ Regem , ac Carinthiæ Ducem hortatus est anno insequenti Pontifex , ad concordiam inter Patrem , & Filium reducendam. Quâ obtentâ , recepit Bela etiam Uxorem suam.

*De libertate Rusticorum, &
Hospitum.*

ARTICULUS 19.

JObagiones Castrorum; teneantur secundum libertatem à Sancto Rege Stephano institutam.

§. I. Similiter & *Hospites*, cujuscunque Nationis, secundum libertatem ab initio eis concessam; teneantur.

De Decimis.

ARTICULUS 20.

DEcimæ, (*ff*) argentô non redimantur: sed sicut terra protulerit, vinum, vel segetes, persolvantur.

§. I-

§. 1. Et, si Episcopi contradixerint; non juvabimus ipsos.

(ff) Introductæ per S. Stephanum lib. 2. cap. 52.

Quòd Episcopi non dent Decimas equis Regalibus: Nec populi eorundem, Decimas importent ad Prædia Regalia.

ARTICULUS 21.

E piscopi, super prædia Servientium, (gg) Equis nostris Decimas non dent: Nec ad prædia Regalia, populi eorundem (hh) Decimas suas (ii) apportare teneantur.

(gg) Ergo tunc Episcopi adhuc accipiebant Decimas, ex prædiis Servientium, seu Nobilium: Cum isthic privilegium

gium acquirant, non dandi *decimas decimarum*, ex talibus prædiis perceptarum, ad usum equorum Regionum.

N. 1. Viguisse autem ea tempestate hanc decimarum decimationem; patet ex Privilegio Colomani R. Anni 1111. in quo ordinat Ecclesias Dalmatiæ. Ibi: Qua libertate fruuntur Clerici Hungariæ, fruantur & Clerici Dalmatiæ: seu, ut qualiscunque potentiæ sigillò non constringantur, sed solò Episcoporum, & Archi-Diaconorum suorum sigillò, & judiciò, lege Canonum cogantur, & judicentur. Hoc modo Decimationem, quemadmodum in Hungaria accipiant: *Præstaldus Regis, cum Præstaldis Episcoporum, ex Decimatione Episcopi, ipsi accipiant Decimam partem &c.* Hactenus cit. Privilegium, quod integrum videri potest apud *Lucium lib. 3. pagin. 117.*

(bb) Id est Prædiales Ecclesiarum Cathedralium: De quibus suprà *art. 3.*

(ii) Itaque ex decimis Prædialium suorum, debebant Episcopi adhuc dare decimas pro equis Regalibus: Cùm Prædiales isthic eximantur ab onere, easdem fruges devchendi, usque ad prædia

dia Regalia : Qualia olim erant : Demer,
prope Wissegrád: Lovász-patona prope
Papam , sic dictum ; quòd illic Agazo-
nes Regales , ob foeni melioris copiam,
cum equis suis hybernare solerent : Et
plura alia.

De porcis Regalibus.

ARTICULUS 22.

ITem , porci nostri , in
 sylvis, vel pratis Servien-
 tium , non pascantur , con-
 tra voluntatem eorum.

De nova moneta.

ARTICULUS 23.

ITem , nova nostra mone-
 ta , per Annum observe-
 tur , à Pascha, usque ad Pa-
 scha.

§. i. Et denarii tales sint; quales fuerunt tempore Regis Belæ. (*kk*)

(*kk*) Scilicet *Primi*. De cuius Moneta, & Denariis, sequentia legimus: „Fecit fabricari *numos magnæ monetæ ex purissimo argento*. Item; *Argenteos etiam denarios* cudi fecit; quorum 40. *Byzantius* census erat. Unde & *nunc* denarii numerô 40. *Aureus* appellantur. Ita Thuróczi p. 2. c. 45. scribens sub Matthia Corvino.

N. 1. Itaque Bela I. Rex noster, seu *Albertus, Adalbertus* (dictus *Bela*, ex voce Bohemica *Bila*, aut *Bela*, id est *Alba*, prout dicimus; *Bilo-* aut *Belográd*, *Alba-Arx*, & contractè *Belgrád*) primus ex argento puro postulato, pecuniam cudi fecit, ad morem aliarum gentium: Et *Aureos Byzantios* (seu Græcos, Constantinopolitanos) quorum unus quadraginta valebat *Argenteos* numos, in Regnum admisit. Ita Molsóczius in Synopsi Vitæ Belæ I. Corpori Jur. Ung. inserta. Fuerit autem ille *numus*, seu *denarius argenteus*, æquivalens decem de-

nariis modernis Kremniczensibus: dictus *Tizes*, *Denarius*, à valore 10. pensarum, seu *decem Kis-pénz*, qualis in valore suo intrinseco est hodie numus, quem *Hetes*, *Hét-Karajczáros*, & latinè *Septenarium* dicimus, à tempore elevati valoris extrinseci, facti sub Leopoldo Imp. Atque tales *Denarii* 40. seu 40. *Tizes* faciunt *Denarios Kremniczenses* 400. seu 4. florenos: qui sunt valor intrinsecus iusti ponderis aurei, seu Bizantini, seu Kremniczensis, aut Hollandici. Hæc pro intelligentia *Denariorum*, tempore Belæ, & Andreæ II. currentium; Cujus *nova moneta* ad pascha solum durare permessa, fuerit sanè cuprò permixta, & adulterata.

Quòd Ismaëlita, & Judæi non teneant officiolatus.

ARTICULUS 24.

COmites Camerarii monetarum, Salinarii, & Tributarii, Nobiles Regni nostri sint.

§. 1. Ismaëlitæ, & Judæi
(//) fieri non possint.

(//) Ismaëlitæ meminit M. Thuró-
czi p. 2. c. 22. dum ait: Intraverunt Hun-
gariam tempore Geyzæ, S. Stephani,
aliorúmque Regg. Bohemi, Poloni,
Græci, Hispani, *Hismabelitæ seu Sara-
ceni*, Bessi, Armeni &c. Qui diutiùs in
Regno commorando (quamvis illorum
generatio nesciatur) per matrimo-
niorum contractus, Ungaris immixti; no-
bilitatem pariter, & descensum sunt a-
depti.

N. 1. Videntur hi populi *Mæsiæ*, seu
Mysie (quam nunc *Serviam*, *Bulga-
riam* &c. dicimus) incoluisse: Nam *Bel-
gradum Servie*, contra Salomonem Re-
gem fortiter propugnârunt *Saraceni*,
Græci; & *Bulgari*: Accitis in auxilium,
etiam *Bessis*, seu *Bissenis*, id est Bosnen-
sibus: ut idem Author testatur p. 2.
c. 50.

N. 2. Quô expugnatô, multi *Sara-
cenorum* partim bellô capti, partim de-
dititii, abducti sunt in Ungariam: Qui-
bus Colomanus Rex, *Decr. 1. cap. 47.*

U tribus seqq. Leges vivendi dein' tradidit. Ex quibus simul apparet, eosdem adhuc judaizasse: nec pridem Ecclesiæ adjunctos fuisse. An autem impii *Mahometis*, an aliam sectam prius secuti fuerint; incertum.

De Salibus.

ARTICULUS 25.

Item, Sales in medio Regni non teneantur, nisi tantum in Zabólch, (*mm*) & Regécz, & Confiniis.

(*mm*) *Zabólch*, seu modernè *Szabolcs*, aut *Szabolts*; ætate ista adhuc floruisse; hinc conjicias. De eo vid. *S. Lad. lib. 1. in princ.* Jam salium Emporia facta sunt: Tokainum, Szolnokinum, Szegedinum, Pest, Kanisa, Jaurinum &c.

De possessionibus, non conferendis extra Regnum.

ARTICULUS 26.

Item, possessiones extra Regnum non conferantur.

§. I.

§. 1. Si sunt aliquæ collatæ, vel venditæ, populo Regni ad redimendum redantur. (nn)

(nn) Extra Regnum vendere censetur, qui vendit Extraneo, nondum adepto Indigenatum. Hinc meritò talium possessionum reluitio, cuivis Nobili Ungariæ indulgetur. De quo uberius *art. 26. An. 1687.* Utinam Sigismundus Rex, & Imp. huic Andreæ Privilegio non contravenisset! Non extarent hodie tot Articuli de Redemptione Arcis Lublyó, & 13. Oppidorum Scepusiensium. De quibus *art. 24. An. 1681.* & sæpè aliàs.

De Marturinis solvendis.

ARTICULUS 27.

MArturinæ, (oo) juxta consuetudinem, à Colomano constitutam, solvantur.

(00) *Marturinae*, Ludovici I. *decr. art. 12.* dicuntur vocari vulgò *Bansul mora*: aut juxta *Sámbóki*, *Bansulus mara*: Quod *Mofsóczius* in marginalibus *ad cit. decr. Ludovici* interpretatus est, *Vestigal maritimum*. Nec malè: Cùm ipsa nominis Origo, id præseferat. Itaque privilegium istud partes respicit maritimas. Et cùm per avaritiam fors Exactorum, plus æquò, in portibus ad Ungariæ Coronam spectantibus, extorqueretur; Andreas isthuc mandat: Ut *Marturinae* posthac exigantur, juxta consuetudinem à *Colomano R.* introductam. Ludovicus verò in *cit. art. 12.* à solutione *Marturinorum* eximit Nobiles, inter fluvios *Drava*, *Sava*, ac de *Posega*, & *Valkó*, instar Nobilium Ungariæ. Itaque jam per *Colomanum*, aut certè *Andream*, Nobiles Ungariæ, extra hos fluvios degentes, immunes erant à persolvendis *Marturinis*: Non item Nobiles *Transylvani*, & *Dalmatini*, nisi quatenus *Colomanus* eos eximit.

N. 1. *Andreas Dandulus* in *Annalibus*, *Colomani* gesta referens ait: apud *Jadram*, Curiam (*id est, Comitiam*) tenens, *Dalmatinos* in suis libertatibus, & Con-

sue-

suetudinibus conservare promisit: Et Spalatinæ, Jadrensi, & Aribensi Ecclesiis pro unaquaque Crucem unam contulit, & in Pannoniam rediit.

N. 2. Quæ autem illæ *libertates*, & *Consuetudines Dalmatinorum*? Multas earum colligere licet ex diversis Diplomatibus, quæ ex Archivis Dalmatiæ deprompta, fideliter recitat sæpè laudatus *Lucius* in sua de Regno Dalmatiæ, & Croatia Historia.

N. 3. Archidiaconus c. 18. Universorum in iis Regnis proventuum Perceptorum, Spalati residere solitum, his verbis insinuat: Dederant Spalatenses Regi Colomano Turrem orientalis anguli. Rex autem posuerat ibi Ducem quemdam, cum non parva militum manu, qui erat per Chroatiam Exactor Regalium tributorum. *Hactenus ille*: significans nomine *Chroatie*, juxta consuetudinem ejus temporis, quidquid olim Provinciarum suberat Regibus Croatiae, ac Dalmatiæ.

N. 4. Qualiter autem Marturinæ, in *portu Traguriensi* exactæ tunc fuerint, discimus ex privilegio ejus Civitatis, de Anno 1108. Ibi: Ego Colomanus Rex Un-

Ungariæ, Croatiæ, atque Dalmatiæ, juro super sanctam Crucem, Vobis Tra-
 gurinis; meis fidelibus Civibus, firmam
 pacem. Mihi, & Filio meo, aut Suc-
 cessoribus meis, tributarii ne sitis. Epi-
 scopum verò, aut Comitem, quem Cle-
 rus, & populus elegerit, ordinabo: Et
 lege antiquitus constituta Vos uti per-
 mittam; Præterquam introitus, portûs
 Civitatis, *de extraneis duas partes Rex
 habeat, Tertiam verò Comes Civitatis,
 Decimam verò Episcopus &c. Hætenus
 Diploma.* Ex quibus conjicere licet,
 diversas in diversis portubus, Marturi-
 nas exigendi, & dividendi Consuetu-
 dines viguisse; Quas ad normam à Co-
 lomano, velut primo ex Ungaris Regi-
 bus possessore institutam, reduci, ac re-
 gulari præcepit isthic Andreas.

N. 5. Qualiter verò Colomanus, ma-
 ritimarum Civitatum, ac portuum Dal-
 matiæ, & Croatiæ Dominium obtinue-
 rit; fusè discutit Lucius *lib. 3.* Et Archi-
 diaconus *cap. 17.* Qui præmittit de S.
 Ladislao sequentia: Coadunato Exerci-
 tu copioso venit, & occupavit totam
 terram à Dravo fluvio, usque ad Alpes,
 quæ dicuntur ferreæ, nullo obice resi-
 sten-

stente. Post hæc transivit Alpes, & coepit impugnare munitiones, & Castra, multaque prælia committere cum gentibus Chroatiae. Nec tamen usque ad maritimas Regiones pervenit, sed audiens, quòd quædam Gens sui Regni fines intraverat; in Ungariam repedavit. *Ita ille.*

N. 6. Popularis verò noster Chronologus de Colomano ait: Iste, Dalmatiæ Regnum, occiso suo Rege, *Petro* nominato, in montibus *Pétergozdia*; Hungariæ adjunxit. *Thuróczi p. 2. c. 62.* Fuerit iste *Petrus* unus de potentioribus Dynastis, quem Dalmatæ sibi contra S. Ladislaum, Regem elegerunt: Nam Regium semen, ante adventum Ladislai, in *Svinimiro* defecisse, patet ex *cit. Archid.* qui diversas Procerum factiones, cædes, rapinas, deprædationes, tempore Inter-regni exortas, copiosè describit *l. cit.*

De convictis in Judicio, non defendendis.

ARTICULUS 28.

SI quis ordine judiciario fuerit condemnatus; nullus

lus potentum possit eum defendere. (pp)

(pp) Congruit p. 3. t. 24, 2. fin.

De proventibus Comitibus, & Regalibus.

ARTICULUS 29

Comites jure Comitatus sui tantum fruuntur: Cætera ad Regem pertinentia, scilicet Cibriones (qq) tributa, boves, & duas partes Castrorum Rex obtineat.

(qq) Vox Ung. Urnam majorem significans.

Quòd præter Palatinum, Banum, & Curiales Comites Regis, & Reginae, nullus duas Dignitates teneat.

ARTICULUS 30.

Item, præter hos quatuor Jobagiones, scilicet Pala-

F

ti-

tinum, *Banum* (rr) Comites Curiales Regis, & Reginae, (ff) duas Dignitates nullus teneat. (tt)

(rr) Unicum haftenus sub Corona Ungariae fuisse *Banum*, seu Praefectum Provinciarum, aut alicujus saltem Provinciae, hoc nomine compellari solitum, patet non modò ex praesenti *art.* sed & ex Diplomate ejusd. Andreae II. de Anno 1209. quò Abbatibus S. Benedicti de Garam, usus Pontificalium indumentorum, quò eatenus carebant, à Crescentio Sed. Apost. Leg. per Regem impetratus, declaratur. Ubi post Praelatos Ungariae subscribitur *Poch* (seu *Poth*, vel *Both* de *Hedervára*) *Palatinus*, & *Musuniensis Comes*: *Banc Banus* (qui dein' Reginam occidit) ac *Michaël Vajvoda*, seu *Wajvoda*, scilicet Transylvaniae: Quibus subjunguntur Supremi Comites.

N. 1. Praerat iste *Banus* Regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, atque etiam Bosniae, & vocari uno nomine solebat *Banus totius Slavoniae*, seu Gentium Scla-

Sclavicarum : ut planum fit ex quodam Diplomate Ladislai IV. Anni 1274. in Archiv. Strigon. Eccl. asservato.

N. 2. Quanquam jam sub Bela IV. (qui Banatus coepit multiplicare) post mortem Colomani Reg. Hal. & totius Slav. Ducis ; legatur Banus Bosnenfis, seu Bosnenfis *Minosclavus*, & *Dionysius de Viálka*, ex familia de Hedervára, Banus totius Slavoniæ, & Dalmatiæ. *Archid. cap. 47.*

N. 3. Partes autem *Serviae*, quantumvis per Emericum, & Andream Regg. extensæ, administrabantur hæcenus per Supremos Comites, scilicet *Coviniensem*, seu *Keweiensem* : *Machoviensem*, sive *Matschoviensem* : *Orbacensem*, seu *Ob-racensem*, & *Zebernekiensem* : In has enim provincias, sive Comitatus divisa olim erat tota *Servia* Juris Ungarici. Meminerunt earum non modò Diplomata vetustiora ; sed & *Werbóczius*, in *Catalogo Comit. Ung.* Sic in citato Diplomate *Andræ Martinus* ponitur Comes *Keweienfis* : Et in Diplomate *Ladislai Laurentius* Comes de *Kewe*, & *Cra-sow*, Sed de his Comitatibus, uti &

variis successivè exortis Banatibus consule *Imag. Nov. Ung. cap. 3. & seqq.*

N. 4. Cæterùm prædicta Coronæ Ungaricæ Sclavica Regna, ut ipse Andreas, vivente fratre suo Emerico Rege, sub *Titulo Ducis* administrabat: ita Filio suo Colomano, Regi Halliciae, eodem nomine administranda commisit: prout ex suprâ dictis patet: Quæ etiam Joannes Corvinus, Mathiæ Regis nothus, indultu Uladislai II. R. in Ducatum dein possedit. Prædictus quoque *Dionysius Hedervári* creatus est ex Bano, *Dux Sclavoniae*, & demum Ungariæ Palatinus. *Jongelin.* Habuerit is *Bosniam* quoque suo Ducatui subjectam, cùm *cit. Archid.* scribat; misisse Belam exercitum contra *Minosclavum Banum Bossenensem*, ut temeraria ejus facta ulciscatur: Devastaverat enim Agrum omnem Traguriensem.

(ss) Per *Comitem Curialem Reginae* isthîc non intelligi *Comitem Curialem Parochianum*, seu *Præfectum Castri* cujusdam *Reginalis*, de quali loquebamur suprâ art. 5. exinde elicitur; quòd *quatuor tantum* Jobagionibus, scilicet: *Palatino, Bano, Comiti Curiali Regis, & Comiti Curiali Reginae*, duas Dignitates tenendi, fa-

facultas isthïc indulgeatur: Cùm tamen *Reginæ* complura Castra, imò integros etiam Comitatus, & quandoque Banatus dotis, aut donationis nomine à Regibus nostris acquisitos, & *Regnantes*, & *Viduae* possidere solitæ fuerint.

N. 1. Sic *Elisabeth*, Mater Ladislai IV. R. Vidua Stephani V. dotis titulò possidebat Banatum Machowiensem, à Bela IV erectum; Bosniam item, ac Comitatus de Posëga, & de Valkov, prout patet ex literis ipsiusmet datis, ut inquit, per manus Magistri Lucæ, Strigoniensis Ecclesiæ Præpositi, Aulæ nostræ Cancellarii, Annò D. 1270. Ipsa verò sequenti titulo utebatur: *Elisabeth, Dei gratiâ, major Regina Hungariæ, Ducissa de Machow, & de Bosna*. Videri integræ possunt apud Raynaldum ad cit. an.

N. 2. Et Bonfinius *Decad. 1. lib. 1. m. p. 5.* ait: In montibus Sarmaticis, qui Metanastas à Polonis dividunt; *Cremnicia, Scemnicia, Solium, Bistricia*: In quibus auri sunt altissimæ, argentique fodinæ, *Reginæ Beatrici à Mathia Rege dono datae*. Ut de pluribus Reginarum Urbibus, Castris, & Provinciis taceamus,

quibus *Comites* (Curiales Reginarum dictos) præficere solebant.

N. 3. Itaque Comes Curialis Reginae, *in hoc art.* velut suppar Comiti Curiali Regis, significat Prætozem, seu Judicem Curiae, ac Aulae Reginalis, qui causas non modò Aulae ejus familiarium, & sequacium; sed & sub Castris, & Ditionibus ejus degentium (principaliter, aut per appellationem ad se devolutas) discuteret. *Comites* enim *Curiae Parochiani* nullum penitus discutere poterant, nisi populos sui Castri, ut dicitur *suprà art. 5.* *Comites* verò *Parochiani*, seu Comitatum Supremi; non audebant prædia Nobilium discutere, nisi causâ Monetarum, & Decimarum. *Ibid.* Erat itaque partium Judicis seu Comitatus Curiae Reginalis, discutere etiam Nobiles in Ditionibus Reginarum (& sæpè in fundis, ab iisdem donatis) commorantium.

N. 4. Ex quo etiam vides, *Barones Aulae Reginalis*, veris Regni Baronibus fuisse accensitos. Quot autem Reginales Barones fuerint, saltem quorum nomina, & Dignitates interdum Diplomati-
bus subscriberentur; quis exquirat, in
tanta præsertim vetustiorum Documen-
to-

torum (etiam quæ extant; superstitiosè nimium, ac vanissimo metu occultatorum) paucitate? Lego tamen in Diplomate Ladislai IV. de Anno 1274. sequentia: *Paulo Wessprimiensi, Aula nostræ Cancellario: Philippo Waciensi, Aula Domine Reginae, charissimæ Consortis nostræ, Cancellario: - - Moys, Magistro Tavernicorum Domine Reginae.* Et in Diplomate ejusd. de Anno 1273. legitur idem *Philippus Waciensis, Aula Reginae, Matris Regis Cancellarius, & Comes Neogradensis.*

N. 5. Filios quoque Regum emancipatos, suos habuisse *Barones*; suprà art. 18. ostendimus.

(cc) Non diu viguisse hanc legem, docent vetusta Diplomata.

Quòd Articuli præmissi, scripto, & sigillò aureò roborentur, & ad diversa loca servandi assignentur, & reponantur.

ARTICULUS 31.

ET ut hæc nostra tam
Concessio, quàm Or-
F 4 di-

dinatio sit nostris, nostrorumque Successorum temporibus in perpetuum valitura; Eam conscribi fecimus, in *septem paria litterarum*, & aureo sigillo (vv) nostro roborari: Ita, quod unum par, mittatur Domino Papæ, & ipse in Regesto suo scribi faciat: Secundum penes Hospitale: (xx) Tertium penes Templum: (yy) Quartum apud Regem: Quintum in Capitulo Strigoniensi: Sextum in Colocensi: Septimum apud Palatinum, qui pro tempore fuerit, reserve-
tur:

§. 1. Ita ; quòd ipsam scripturam præ oculis semper habens , nec ipse deviet in aliquo prædictorum , *nec Regem* , nec Nobiles , seu alios *consentiat deviare* , (22) Ut & ipsi gaudeant sua libertate , ac propter hoc , Nobis , & Successoribus , semper existant fideles , & Coronæ Regiæ debita obsequia non negentur.

§. 2. Quòd si verò Nos , vel aliquis Successorum nostrorum , aliquo unquam tempore , huic dispositioni nostræ contraire voluerit ; liberam habeant ha-

rum authoritate , sinè Nota
alicujus infidelitatis , tam
Episcopi , quàm alii Joba-
giones , ac Nobiles Regni ,
universi & singuli , præsen-
tes , & futuri , posterique ,
resistendi , & contradicendi
Nobis , & Nostri Successo-
ribus , in perpetuum facul-
tatem. (aaa)

§. 3. Datum per manus
Cleti , Aulæ Nostræ Can-
cellarii , Agriensis Ecclesiæ
Præpositi , Annô Verbi In-
carnati , Millesimô , Ducen-
tesimô , Vigessimô secundô.
Venerabili Joanne (bbb) Stri-
goniense , Reverendo Ugri-

no (ccc) Colocense, Archi-
Episcopis existentibus: *De-*
siderio Chanadiense: *Puber-*
to Vesprimiense: *Thoma* A-
griense: *Stephano* Zagrabi-
ense: (ddd) *Alexandro* Vara-
diense: *Bartholomæo* Quin-
que-Ecclesiense: *Cosma* Jau-
riense: *Briccio* Vaciense:
Vincentio Nitriense, Episco-
pis existentibus (eee) Regni
nostri (fff) Annô Decimô
septimô. (ggg) *Andreae*

Regis Decreti
FINIS.

(vv) De aureo, aliisque Regis nostri
figillis vid. *Tyroci. Jur. Ung. p. 2. t. 13.*

(xx) Scilicet *Romanum* Gentis Un-
garicæ, de quo Inchoffer in *Annal. Eccl.*
R.

R. Ungar. ad Annum 1007. ita Romæ scripsit: S. Stephanus, ut peregrini suæ Gentis in Urbe commodius manerent, & Religioni suæ vacarent; Domos, & Hospitia eis prope Basilicam Principis Apostolorum ædificavit, additô Oratoriô, quod deinde *S. Stephani Ungarorum*, & *S. Stephani minoris*, est appellatum. Cujus tamen memoria, ob fatiscentem vetustate structuram, paulatim abolita erat, nisi circa Annum 1497. rebus sub Mathia Rege refflorescentibus, Ungarorum aliquot peregrinorum operâ resectis omnibus restituta fuisset. Quanquam hodie (id est, Annô 1643. quô ille scribebat) afflictâ Ungariæ felicitate, & ob minùs frequentem Ungarorum concursum, situm duntaxat servat, vix formam, & splendorem.

(yy) Itidem *Romanum*, de quo laudatus Inchoffer *l. cit.* sequentia: Non his contentus Rex Stephanus, ut Regnum Hungariæ continuò haberet, quos in Urbe literis, & Religione instructos, Christi cultui propagando, & ornando adhibere posset; eadem de causa, sub Proto-Martyris Stephani titulo, 12. Canonorum Collegium, apud quos reliqui

qui instruerentur, & alerentur, condidit, rebúsque necessariis tum ad victum, tum ad Templi ornamentum stabilivit. Is locus est dictus, *S. Stephani in Piscina*: Qui post aliquot secula, deficientibus quacunque de causa Canonicis, & Alumnis, in Paroeciam, quæ hodie superest, deliit. *Ita ille.*

N. I. Postea refutata eorum Opinione, qui putabant hoc Collegium, & Templum, à S. Rege erectum eò locò, qui hodie dicitur *S. Stephani in Monte Calio*, vulgò *Rotundi*, subjungit: Illud certius, mutata *S. Stephani æde in Piscina*, ad hanc *in Monte Calio* migrâsse Ungaros, iisdemque à Nicolao V. P. M. adjunctos fuisse, Fratres Ordinis S. Pauli I Eremitæ, rebus in Ungaria turbatis profugos: Ubi ad tempora usque Gregorii XIII. P. M. per 117. Annos unâ habitârunt: Donec is conversioni Infidelium, & Hæreticorum novis ubique Collegiis prospexit; dictum *Hungarorum Collegium Germanico univit*, ac ut totidem Alumni, quot antea Canonici erant, ex iisdem proventibus unâ alerentur, instituit: Neque solùm; sed ut inter Ungaros tres dicti Ordinis Eremitarum fratres continuò

nuò numerarentur, fancivit. *Haftenus
sacer Romanus Historiographus.*

N. 2. Quem consule sis, de aliis quoque sacris ædificiis, quæ idem S. Rex extra Ungariam excitavit. Et quidem de Templo S. Petri ad vincula *Ravennæ* posito, adjectaque ei Abbatia, & Hospitali peregrinorum; Item de altera Basilica, mirifici operis Constantinopoli erecta, & Canonorum Collegio ornata, *ad cit. An. 1007.* Demum de Hierosolymitana, cum adjuncto Monachorum cœnobio, & peregrinorum Hospitio, *ad An. 1010.*

(zz) Alludit ad eam Palatini auctoritatem, quæ dein' lege definita, & declarata est, *An. 1481. art. 6. inter Palatinal.*

(aaa) Hic §. seu præsens clausula hujus Decreti *excluditur*, & *semovetur* tum à præsentì Decreto, tum à Formula Juramenti, quâ se Reges nostri tempore felicitis suæ inaugurationis ad observanda signanter præsentia Andreae II. privilegia obstringere solent, per *art. 4. An. 1687.* Congruit *art. 1. An. cit.* & item *1. An. 1715.* Nec non *art. 2. An. 1741* in quibus Juramenta Josephi, & Caroli, ac
Ma-

Mariæ Regg. continentur. In reliquis autem omnibus suis punctis, conditionibus, & clausulis præfens Decretum (cui velut basi, & primario fundamento, Ungariæ Gentis prærogativæ, libertates, & exemptiones innituntur) in pristino suo vigore, & statu permanere jubetur, & quatenus opus sit, innovatur per *cit. art. 4.* Quo sensu dicta clausula ævô Patrum, & Avorum nostrorum accepta fuerit; depromit Petrus de Réwa *Centuriâ III. m. p. 15.* Similiter respectu *Transylvaniae*, excluditur dicta clausula, in Decreto Leopoldino *art. 3.* Et in Resolutionibus Regiis, An. 1742. Die 20. Julii emanatis, statim sub initium.

(bbb) Scilicet Duce Meraniæ, seu Tyrolis, Carinthiæ, Istriæ &c. Fratris Reginæ Gertrudis: De qua ob prænarratum facinus neci danda interrogatus, his ambiguis verbis respondit: *Reginam occidere nolite timere bonum est: Si omnes consentiunt, Ego non - - - contradico.*

N. 1. Iste Calano Palliato, Quinque-Ecclesiarum Episcopo, Insulam Strigoniensem præripuit: Liberalis dein in suum Capitulum, donatis ei decimis
Tyr-

Tyrnaviensibus: quas hodiedum Capitulum possidet.

N. 2. Successorem in Colocenſi Cathedra nactus eſt Fratrem ſuum *Bertholdum*, qui ſimul egit Wajvodam Tranſylvaniæ, dein' tranſiit ad Patriarchatum Aquilejenſem. Huius Uxorem, quam Clericis adſcriptus, Virginem reliquerat, ſibi matrimonio junxit Chephanus Palatinus de gente Hedervariorum.

(ccc) De iſto Præſule Archidiaconus in deſcriptione conflictûs cum Tartariſ ſub Bela IV. infeliciter geſti ait: Colomanus Rex (ſcilicet *Hallicia*, de quo ſuprà) & Hugrinus Archiep. & Magiſter Militiæ Templi, ut ſtrenuos decebat Viros, non (ut cæteri) ſe quieto ſopori dederunt, ſed totam noctem ſub armis ducentes pervigiles &c. *Item*: Hugrinus ergo, ut erat Vir conſtanti libertate intrepidus, elevata voce cœpit Regem (*Belam*) de negligentia increpare, & omnes Barones Ungariæ de ignaviæ torpore arguere &c. *Et mox*: Tanta fortitudine inter confertiſſimas hoſtium catervas ferebatur *Hugrinus*, ut velut fulminis iſtum magno cum clamore vitarent. Similiter & *Colomanus*, & *Templa-*

plarius cum suis Commilitonibus Latinis (*Italis*) magnas strages ex hostibus faciebant: sed impetum multitudinis jam non valentes sufferre Colomanus, & A-Episcop. acriter vulnerati, vix evaserunt ad suos: Magister verò *Templarius* cum tota acie Latinorum occubuit. *Ita ille.*

N. 1. Qui postquam narrâisset, multa Ungarorum millia ad quandam paludem per Tartaros esse compulsa, & aquis, ac lutô absorpta, & extincta, subjungit: Ibi ille fortissimus Vir *Ugrinus* perit: Ibi Mathias Strigonienſis: Ibi Gregorius Georienſis Episcopus: Ibi multa Prælatorum, & Clericorum turba occubuit. Infelices, *inquit*, & miseri, qui multò meliùs se, suumque populum piis votis, intentisque precibus juvare poterant in sacris ædibus supplicando, quàm materialibus armis accincti, in Castris laicalibus pernoctando. *Hætenus Archidiaconus solita synceritate.*

N. 2. Bela ex maritimo exilio Regiæ Budenſi restitutus, memor ejus, quod Pater statuerat; nempe ut *si quis Jobagio habens honorem in exercitu fuerit mortuus, ejus Filius, vel Frater congruo ho-*

nore sit donandus (veniunt enim in sensu latiori nomine *Jobagionum*, seu *Baronum Regni*, etiam Prælati nostri, *arg. b. 31. 2. Quod si verò 2. V. tam Episcopi, quàm alii Jobagiones*) Ugrinum, Nepotem Colocensis Pontificis, ex Præposito Capituli Csázmenfis, in Archiepiscopum Spalatensem eligi procuravit, eundemque cum *Dignitate Comitis* amplæ, ac opulentæ illi Civitati præfecit, & quarundam Insularum Dominium ei adjecit: Regia prorsus liberalitate, Virtutem Patruī in Nepote remuneratus.

N. 3. De eo, sæpè laudatus ejusdem Ecclesiæ Archidiaconus, multis ante ad eandem Insulam electus, sed electioni spontè cedens (qui in causa Hugrinī Neo-electi, ipse Legatum Capituli, & Civitatis apud Belam egerat) vituperio, & laude digna non dissimulat. Erat, (ut inquit *cap. 47.*) sanguinis Nobilitate turgidus, juvenili calore pomposus (*annum agebat circiter 40.*) staturæ proceritas, & faciei venustas, quibus cæteros præcellebat, non permittebant eum mediocria de se sentire. *Et infra:* Fuit Vir literatus, & naturali facundia præditus, & maximè in Divina Pagina eru-

eruditus. *Studuerat enim apud Parisios, annis ferè duodecim in Theologica facultate, subministrante sibi Scholasticos sumptus Hugrino Colocen. Archiep. patruo suo: Emerat enim sibi cum multa quantitate pecuniæ totum Corpus Bibliæ cum Commentis, & Glossis, sicut solet legi à Magistris in Scholis. Hæc ille: Ex quo videas, quanti tunc Theologicum Studium Nostrates fecerint, & quot annorum labore, sumptu, ac peregrinatione Sacrorum scientiam sibi comparârint.*

(ddd) Nominat Zagrabienfem, & omittit Transylvanienfem: Ex Ungaris item Prælati *Báchienfem*; Fors quæ a Cathedra hujus Ecclesiæ jam *canonicè* unita erat Colocensi, *translata*, aut probabilius *relata* ad eam sedem Infulâ Episcopali. Quamquam Andreas nec in hoc, nec in aliis, quod sciam, Decretis suis, hujus unionis meminerit: Sed meminit sæpius Archiepiscopi *Colocensis*, non item Episcopi, aut Ecclesiæ *Báchienfis*.

N. 1. Quando autem hæc unio, aut quo procurante, & concedente facta sit? lubens discerem. Hactenus multi in resolvenda hac quæstione oleum, & operam perdidere. Vid. Lad. Thuróczi, *lib.*

1. pag. 113. & 129. Sed nota : Urbem Colocensem in Zsoldiensi, non verò in Báchiensi Provincia esse sitam.

N. 2. In Instrumento foundationis Cathedralis Ecclesiæ Zagrabiensis, factæ à S. Ladislao, hæc clausula continetur: *Strigoniensis Ecclesiæ primatum gubernante Acha, Baaciensi Archi-Episcopo Fabiano, Vesprimiensi Episcopo Cosma, Palatino Comite Jula, Simigiensi Comite Grab.* In Privilegio Colomani Reg. Ung. Annò 1111. Ecclesiæ Arbeni in Dalmatia concessio, ultimò locò inter Prælatos legitur *Tulbertus Colocensis Episcopus.* In Diplomate verò Stephani II. filii ejusd. Colomani, quò confirmat Privilegia Civitatis Traguriensis, Annò 1124. post *Marcellum Strigoniensem*, his formalibus subscripsit Báchiensis: *Ego Gregorius Baacens. Archiepiscopus laudo, & confirmo.* Successit *Marcellus* iste, Collega *Gregorii* Bâcchiensis Archipræfulis, in Cathedra Strigoniensi, *Laurentio*, qui item sub Colomano floruit, & Synodum celebravit, cum *decem suffraganeis suis*: ut videre est apud *Péterffi S. J.* Jam, si *Laurentius Strigoniensis* habuit *decem suffraganeos*, quos ergo Báchiensis? Neque

que recurri potest ad Episcopos Dalmatiae, & Croatiae, quos propriis subfuisse Archiepiscopis, fide Diplomatum, & Historiarum constat. *Belgrado Serviorum*, ex Regibus Ungariae primus Episcopos designasse legitur Carolus I. *Sirmiensis*, & *Bosnensis*, seu *Diákojensis* (in Comitatu Valkonenfi sedem habens) Episcopatus, probabilius primùm sub Bela IV. ad comprimendam Hæreticorum, & Schismaticorum, Savi accolarum audaciam, sunt excitati, ut probè ostenditur *In Imagine Nov. Ung. cap. 8.*

N. 3. Itaque censendum, *Laurentii Strigoniensis* ætate, unicum in Ungaria fuisse Archiepiscopatum: Id quod *Otrokóczy*, postremis etiam temporibus Regni S. Stephani accidisse, deducit ex M. S. Anni 1037. Ut proinde post fata Astrici, seu Anastasii [cujus obitum notat *Inchoffer ad An. 1034*] qui Sebastiano Strigoniensi Archimystæ, oculis capto, volente Papa, & S. Stephano R. trienniò vicariam præstabat operam, Palliùmque, quod in Sede Strigoniensi acquisierat, consanatò subinde Sebastiano, ad Colocensem transtulerat: longiori tempore sedis hujus Pontifices, Episco-

scopi duntaxat fuerint. Donec Metropolitana dignitas, quam Báchienses interea (nescio quando, vel quo procurante) consecuti sunt; ad Colocensem Cathedram transferretur. Quod circa *Annum 1151.* factum esse oportuit: Cum eò *Annò* in Donationibus, quæis *Martyrius Metropolita Strigoniensis* (quem aliqui *Martinum* per errorem impressere) certas Decimas confert suo Capitulo; jam legatur *Mico Colocensis Metropolita*, ante omnes Episcopos subscriptus. Ut proinde *Gregorius* videatur fuisse ultimus Báchiensis, & *Mico* primus Colocensium Archimystarum, post decessum *Anastasi*.

N. 4. Eodem fors tempore proinde sub Geyza II. qui Ecclesiam Nitriensem Collegiatam, adjectis amplioribus latifundiis, Cathedralem effecerat; majoris amplitudinis, & splendoris gratiâ, Sacerdotium Báchiense, Colocensi, consensu Romani Pontificis, proinde *Canonicè* fuerit adjunctum. Namque post *Annum 1156.* inter Episcopos nusquam reperitur seorsim nomen Báchiensis, sed idem Antistes vocatur: *Colocensis, & Báchiensis Ecclesiarum canonicè unitarum*
Ar.

Archiepiscopus. Quanquam hæc ipsa formula rarò admodum in vetustioribus Diplomatis occurrat. Sic in Confirmatione Præposituræ Thurócziensis, An. 1252. ponitur: *Stephano Strigoniensi, Benedicto Colocensi, Metropolitæ: Lamberto Agriensi, Gallo Transylvano, Pouka Bosnensi &c. Episcopis*. In donatione Ladislai IV. An. 1282. facta *Kemén*; à quo Familia Comitum, & Baronum *Kemény* in Transylvania florens: ex qua & Princeps Transylvaniæ *Kemény János*: & Districtus *Kemenes allya*, in Comitatu *Castri Ferrei*, ubi olim Bona potissima hujus illustris, & Palatinalis Familiæ Magistro Pincernarum, Comiti de Barana, filio Laurentii Palatini additur: Unà cum Venerabilibus Patribus, *Lodomerico Strigoniensi, Joanne Colocensi, Ecclesiarum Archiepiscopis*; item *Gregorio Chana liensi, Pouka Sirmiensi, Thoma Boznensi, Puska Nitriensi, & Ladislao Vaciensi Episcopis*.

N. 5. Hæc occasione Prælatorum: quorum nomina, prima in Corpore Juris nostri leguntur, insinuare idcirco visum est; ut (qui in abstrusis his Ungariæ Antiquitatis difficultatibus, certiora fortassis in medium adferre possent) scrinia

sua referent, & arrosa, vel vetustate putrescentia Tritavorum suorum M. S. ad illustrandas res Patriæ hilares conferant.

(eee) Prælati Ecclesiarum Illyricarum hæcenus nominari non solebant in Diplomatis, confectis super negotiis, *solum*, aut saltem *principaliter* Ungariam tangentibus: Quamvis interdum nominarentur, saltem aliqui eorum, si Diplomata *in Illyrico*, aut verò *principaliter* de rebus Illyricis emanarent: ut planum sit ex Diplomatis suprà allatis.

N. 1. Subscribebant autem quandoque velut Testes, & approbatores Regiarum Donationum, Principes isti Ecclesiarum nostrarum, & Regni Barones; illâ superiùs insinuatâ formulâ: *Ego T. & T. laudo, & confirmo: prout cit. Diplomati Stephani II. subscripsit Gregorius Baacens. Archiepiscopus, & ante illum: Marcellus Strigon. Post illum verò Simon Quinque-Ecclesiensis, & septem Comites. Diplomati autem Colomani cit. præter Palatinum, & Appam Comitem, Thomas Albensis, Jacobus Bosfordiensis, Ugudi Wafvariensis, & Slavis Novogradensis Comites.*

N. 2.

N. 2. Plerisque tamen literis, & Donationibus haud subscribebant, sed velut memoriae, & honoris causâ per Regios scribas eorundem nomina (prout hodiè- que practicatur) velut, saltem implicite, ac præsumptivè Donationi, aut Constitutioni consensum præbentium, sub- jiciebantur. Sic in literis Andreae II. *An- ni 1209.* suprâ attactis, post Præla- tos; Palatinum, Banum, & Voja- vodam additur: *Marcello Bâchiensi, Jula Budrugienti, Martino Keweiensi, Ocbuz Supruniensi, Moys Ferrei Castri, Moche Posoniensi, Comitatus tenentibus, Regni no- stri anno quinto.*

N. 3. Ex quibus vides, non omnes Prælatos, neque omnes Regni Barones, sed (demptis Archi-Episcopis, & Pala- tinô, qui plerumque nominabantur (jam hos, jam illos fuisse Regiis literis, de sty- lo ejus temporis insertos : Additis quan- doque nominibus quorundam supremo- rum Comitum, maximè eorum, qui Con- finiis Regni præerant. A temporibus tamen Caroli I. id est ab Anno circiter 1300. non facilè inveniuntur in Diplo- matis Regiis supremi Comites præter *Posoniensem, & Temesiensem* (qui circa id
tem.

tempus Baronibus Regni accessisse videntur) nisi simul Aulæ Ministerium, vel alium quempiam Baronatum gesserint.

N. 4 Ex his porro etiam patet, quo sensu accipiendus sit Werbôczius, qui p. 1. t. 94. dicit: *Sunt itaque veri Barones, quorum ab antiquo nomina, Decretis, & literis confirmationalibus Regiis inseri consueverunt.*

(fff) Cùm in minoris momenti, & considerationis Diplommatibus, ut: de procurata Infula Abbatibus S. Benedicti de Garam &c. Andreas præter Prælatos, Barones quoque, & aliquot Comites Parochianos exprimi jussit; mirum videri potest (nec tamen ratio succurrit) cur ad calcem tam *Celebris Decreti* nullus omnino Baronum, vel Comitum locum sortitus fuerit. In Privilegio autem amplissimo toti Saxonum nationi, Transylvaniam incolenti, sive ut ipse loquitur: *Teutonicis ultra Transsylvanis*, itidem post Expeditionem Hierosolymitanam (cujus tamen illic non meminit) Annô 1224. concesso, & sub duplici sigillo, expedito (quô limites Provinciæ eorum designat) Judicem Genti peculiarem, seu *Comitem Nationis* constituit, Tributa, & Ban-

Banderium definit, Jus Patronatûs Ecclesiarum concedit, sigillum peculiare tribuit, à naulo, telonio, tricesima, mercatores eorum eximit, si quis *Jubagionum*, à Regia Majestate villam, vel prædium aliquod, in Provincia ipsorum impetiaret; contradicendi potestatem eis indulget &c.] in hoc inquam, tam illustri Privilegio ne Prælatorum quidem quemquam nominat. Videri illud integrum potest, apud Toppeltinum de Medgyes, in *Originibus*, & *Occasu Transylvanorum*, cap. 3. Dignus tamen erat, qui nostro Decreto subscriberet: *Jula*, filius *Boræ*, Comes *Palatinus Ungariæ*, & Comes *Bodrogiensis*, cognomentô *Magnus*. Saxonum autem privilegio *Philippus Comes de Szepesújvár Regni Hung. Palatinus*: illis Decretis coævi Patriæ Principes; teste *Jongelino*.

(ggg) Gloriatur *Lucius in Historia sua Dalmatica*, à Regibus *Croatiæ*, & *Dalmatiæ* manâsse consuetudinem ad Reges *Ungariæ*; Diplomatis suis, Prælatorum & Principum Regni sui nomina subjiciendi. Ejus gloriæ nec assentior, nec refragor: Cùm Decreta Regum nostrorum, priusquam *Illyricum Ditionibus suis*

fuis adjecissent, ejusmodi nominum subscriptionibus firmata, haud inveniam.

N. 1. Quin ipse Colomanus, Dalmatiæ Triumphator, in Privilegiis suis Illyricis, morem Illyricorum Regum, in Ungaricis Ungaricorum secutus fuisse videtur: Cùm his nulla, illis complura Illustrum Virorum nomina subscripta conspiciantur.

N. 2. In fundatione Episcopatus Quinque-Ecclesienfis hæc solùm clausula invenitur. *Dat. decimo Kalend. Septemb. Indict. septima, An. Incarnationis Domini millesimo, nono, Pio Stephano regnante, anno nono. Actum in Civitate Jauryana.* Quam Regis Cancellarius, aut Secretarius suo sensu videtur adjecisse. Principiò tamen generatim meminit Regni Prælatorum, & Baronum his verbis: IN NOMINE SANCTISSIMÆ TRINITATIS, & INDIVIDUÆ UNITATIS. STEPHANUS HUNGARORUM REX. *Noverint omnes fideles nostri, præsentēs videlicet & futuri, qualiter Nos, cum consensu Sanctissimi, Apostolici, & in præsentia ejus Nuncii, Anonis Episcopi, & aliorum nostrorum Episcoporum, Marchionum, Comitum, nec non minorum quoque Perso-*
na-

narum , erectionem Episcopatus , qui vocabitur Quinque-Ecclesiensis , statuimus in honorem Dei, & omnium Sanctorum, Beniperto ibi Episcopo facto privilegiis , terminisque ordinavimus , & confirmavimus &c. Designatis dein' ejus Dioecesis limitibus subjungitur : Et ut hac nostra ingenuitas auctoritatis, stabilis, & inconcussa permaneat, hanc chartam inde conscriptam Sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

✠ SIGNUM STEPHANI REGIS HUNGARORUM.

N. 4 Non dissimulandus est hoc loco error quorundam , emunctæ aliàs naris Criticorum , qui ex eo , quòd S. Stephanus dixerit, Episcopatum se erigere , qui vocabitur *Quinque Ecclesiensis* (id est, cujus sedes erit in Urbe ejus nominis) inferunt Urbem illam tunc coepisse compelli *Quinque-Ecclesias* , eò quòd *quintò locò* , illud à S. Rege excitatum sit Episcopium. Quò fundamentò autem ipsi existiment , *quintò* potiùs, quàm alio locò, & ordine illud erectum esse ; planè non indicant : Neque apud veteres ullum ejus rei vestigium invenitur , sed
sunt

sunt meræ eorundem conjecturæ. Constat enim ex Historia Conversionis Bojoariorum, & Carenthanorum, seu Bavavorum, & Carinthorum, circa Annum Christi 858. dum S. Methodius in Moravia prædicare cœpisset, à quodam (ut conicere licet) Ecclesiæ Juvavienis, sive Salisburgensis Clerico conscripta; jam tunc eam Urbem, *Quinque-Ecclesias* vocitatam fuisse: A *Quinque*, ut apparet, celebrioribus Gentilium *Basilicis*, seu *Fanis*.

N. 4. Etenim ejus Historiæ Author narrat, pag. m. 19. sub *Privinna*, seu *Priwina*, aliàs *Slavorum Nitriensium Principe*, sed à *Moravis* sede pulso [cui *Ludovicus Rex, Caroli M. Filius*, apud se exulanti, primò in *Feudum*, dein jure perennali, amplam *Regionem* dodo dedit, circa, & supra *Dravum*, & *Savum* flumina) à *Juvaviensibus Episcopis* consecratas esse *Ecclesias*, ad *Salapurgim*, seu *Salapurgum*, hodie *Szalavár*, in *Comitatu cognomine: Ad Lindaves-Chirchen*, hodie *Lindva*, aut *Lendva*, Germ. *Limpach*, in *Comitatu eodem: Ad Isangrimes-Chirchen: Ad B. V. Chirchen: Ad V. Basilicas: Cæterisque locis, ubi Privinna* (id

(id est, Pruno) & sui voluerunt populi. Ita ille. En ea jam ætate, Urbem illam, *Quinque-Basilicas*, seu *Fünf-Chirchen*, à Germanis vocitatam.

N. 5. Ad quod alluisse censendus est Petrus Rex Ungariæ, & ipse Teutonicus, Basilicam Cathedralem, ita *quatuor* vastis, & altis, atque à Navi Templi longè procurrentibus *Sacellis* munitam erigens; ut sub eadem tectorum compage *Quinque-Ecclesiæ*, seu totidem Basilicæ esse viderentur.

N. 6. Ungari verò suâ linguâ maluerunt à *Peucinis*, loci conditoribus, & incolis Urbem *Pécb*, seu *Fécs* [antiquè *Peuce*, seu *Pöce*, teste Bonf. 1. p. m. 23.] cognominare. De hac ita Inchoffer ad An. 1009. Civitas *Peuce*, vulgò *Péts*, seu *Péchel*, *Pécz*, ex *Peucinorum* reliquiis, ad *Dravum* fluvium (in distantia 4. circiter *Leucarum*) assurrexit. *Bastarnæ* scilicet ex *Germanis* oriundi, cùm ad ostia *Danubii* *Peucen* insulam, infra quam *Darius* aliquando pontem construxerat, occupassent; *Peucini* appellati sunt, ad quos ex septenis ostiis per *Hierostomum*, quod maximum est, navigatio centenis, & viginti stadiis patebat. *Hactenus* ille, citans
pro

se Strabonem lib. 7. & subjungens: Hoc loco tam celebri, & postea ex felicitate Coeli, ac soli, fertilibus vitibus passim exculto, Stephanus Episcopatum erexit.

N. 7. Sed ut ab utili hoc Episodio ad vetustiorum Diplomatum Clausulas regressum faciamus. In celeberrimo illo Privilegio (cujus originale S. Regis manu subscriptum, se vidisse testatur Card. Pazmánus, in Appendice II. Synodi An. 1629. *Monasterii S. Martini in monte supra Pannoniam siti, à Genitore S. Stephani incepti, & ab ipso, ut inquit, ob animæ suæ remedium, pro stabilitate Regni sui, ad finem perducti; talis est clausula: Quod ut verius credatur: hanc paginam manu propria roborantes, sigillari iussimus. Datum An. 1002. Regni nostri secundo, Indiæ. XV. Principium verò ejus tale: IN NOMINE DOMINI DEI SUMMI. STEPHANUS, DIVINA PROVIDENTE CLEMENTIA, HUNGARORUM REX. Credimus, & verè scimus, si locis Divino cultui mancipatis, potestates, atque honores adaugmentaverimus, id non solum laude humana prædicandum, verum etiam Divina mercede remunerandum. Quo-*
circà

circa &c. Dein narrat, se interventu, consilio, & consensu Domini Anastasii Abbatis dicti Monasterii, talem eidem concessisse libertatem, qualem detinet Monasterium Sancti Benedicti in monte Cassino. Quia, ut inquit, propter orationes sanctas fratrum ejusdem Monasterii, consiliante Domino Anastasio, & jugiter adjuvante, confortati, & laureati sumus. Singulare namque suffragium, quod per merita S. Martini in me à pueritia expertus sum, memoria posterum tradere curavi. Ita Rex Sanctissimus. Meminit subinde ingruentis bellorum tempestatis, qua inter Teutonicos, & Hungaros seditio magna excreverat, præcipue, cum civilis belli ruina urgeret, volente Comitatu quodam, nomine Simigien- si, paterna me ait sede repellere, astantibus Ducibus, videlicet Paznano, Cincio, Or- thio, Dominoque meo Archi-Episcopo (Se- bastiano Strigon. quem ex eodem Mo- nasterio promoverat) Votum vovi S. Martino, quod si de hostibus &c. En Te- stes concepti Voti! nuspiam autem Te- stes præsentis paginae. Sub finem tamen statuit Testem, sed qui simul Judex futu- rus est vivorum, & mortuorum, dum ait: Præcipimus itaque sub testificationibus

*Salvatoris Domini nostri JESU Christi (En-
Testem hujus Privilegii , sed simul etiam
Vindicem) ut nullus Archi-Episcopus , E-
piscopus , Dux , Marchio , Comes , Vice-
Comes , seu aliquis homo , magnus , sive
parvus , de jam fato Monasterio , aliquô
modô se intromittere , in mancipiis , terris ,
vineis , decimationibus , piscationibus , ri-
pis , placitis , sine concessione Abbatis ejus-
dem Monasterii audeat. Quod qui fecerit ,
componat centum libras auri optimi , me-
dium Camerae nostrae , ac medium præfato
Monasterio , suisque Rectoribus , maledictio-
nisque perpetuae vinculo feriat. Hacten-
us Privilegium , cujus Transgressores ,
ut vides , præter gravissimam poenam
pecuniariam ; fulmine etiam Apostolico ,
per Episcopum prævaricatoris , ad re-
quitionem Abbatis infligendo , coër-
centur. In quo , licet humanum nus-
piam allegetur Testimonium , inviolabi-
le tamen esse debet , ac perpetuum.*

N. 8. Has *Primi* , & *SS. Regis nostri*
Donationales , & Privilegiales adducere
vel idcirco placuit , ut moderni *specimen*
aliquod videant *styli* , quô olim res gra-
vissimæ apud Nostrates expediebantur :
Quæ si hodie emanarent , procul dubio
omnes

omnes Prælati, etiam Dalmatiæ, omnesque Regni Barones, ad calcem adjecta legerent sua nomina. Quod utinam olim etiam observatum fuisset! Multarum sanè illustrium Familiarum, & vetustorum Gentis nostræ Heroum nomina, ex Regum Diplomatis, avidè nunc disceremus. In Diplomatis certè, ac Privilegiis Regum Croatiæ, & Dalmatiæ, ante ætatem S. Ladislai, & Colomani Regg. emanatis, quæ *Lucius*, præsertim *lib. 2.* copiosa recitat, ubique ferè *Episcopi, Abbates, Priores, Juppiani, Postjuppiani*, catervatim subscripti inveniuntur.

N. 9. Ex iis autem, fortè lux affulgebit etiam obscuro *2. citati privilegii S. Stephani*, qui post collatas in perpetuum Decimas Comitatus Simigiensis sæpè dicto Monasterio S. Martini subjungit: *Et ne Episcopus Parochianus (scilicet Weßprimiensis) injurias, querimoniâsque in collectione Decimarum pateretur, ei Curtem, quæ vocatur Cortem, cum hominibus eodem pertinentibus tradidi.* In erectione scilicet Episcopatus, quæ fors in eundem 1002 aut priorem Annum incidit: Gy-selâ Reginâ, subinde Anno 1006. Eccle-

fiam Cathedralem , propriis impensis ædificante , abundèque dotante ; ut refert Inchoffer, *ad cit. An. 1006.* Per *Curtem*, quæ vocatur *Cortem*, quid intelligi debeat , ab Eruditis ambigitur. Eorum tamen potior nunc opinio est , intelligi *Curiam*, Castrum, seu Residentiam *Kupán Ducis Simighiensis*, vulgò *Sûmegh*, hodiedum ab Episcopis *Wefzprimiensibus* polleſſam. Sed de hac Quæſtione prolixiùs nunc diſputare haud vacat. Adiri poteſt Libellus, à nobis in *Transylvania*, Typis *Claudiopolitanis* Annô 1744. vulgatus ſub Titulo : *Decreta, & vitæ Regum Ungariæ, qui Transylvaniam poſſederunt. Pars Secunda. Pag. 68. & ſeqq.* Ubi opinionem noſtram variis pervetuftis *Diplomatibus*, & *rationibus* ſtabilivimus.

N. 10 Non abſimile *Diplomati* *Archi-Cœnobii S. Martini Montis Pannoniæ*, eſt illud ; quod idem Sanctiſſimus Primus Rex Noſter STEPHANUS dedit *Monialibus Monafterii B. M. V. de Valle Wefzprimienſi* ; *linguâ Græcâ*, ſuper *majori Pargamenæ*, ſeu *Membranæ phyllira* eleganter ſcriptum, *Sigillóque majori ceræ impreſſo*, ipſuſmet *S. Regis ſeden-*

sedentis, ac Sceptum dexterâ, Mundi globum sinistrâ tenentis effigiem referente munitum: cum adjecta (quantum legi potest) circumscriptio, latinis characteribus expressa: STEPHANUS D. G. REX TOTIUS UNGARIÆ. Quod quia ipsi vidimus, & cum veneratione legimus, Versionemque Latinam cum Originali Græco contulimus; non fraudabimus gustum Eruditi Lectoris, pretiosis id genus Antiquitatum Cymæliis delectari, ac irritari solitum.

N. II. Itaque præmissô (in eodem ductu primæ lineæ) majusculô salvificæ Crucis signô ✝ juxta fidelem omnino, & accuratam interpretationem, sic insit:

„ In nomine Patris, & Filii, & Sancti Spiritûs. Constituo Ego Stephanus Christianus (a) qui & Rex totius Ungariæ (b) curantem, & administrantem,

H 3

tem,

(a) Utitur prædicato *Christianus*, seu Christi Confessor: Licet signum S. Crucis, & Confessionem SS. Trinitatis præmiserit; Ut non *Re* solùm, sed & *Nomine*, scilicet in ipso Vestibulo, à Paganis, prioribus Ungarorum, & Modernis vicinorum Populorum Ducibus, ac Principibus magis distinguat. Poterat ex merito uti etiam Prædicato *Christianissimi*: ut hodie Reges Franciæ.

(b) Itaque jam tunc *Gyulam* Transylvaniensem, & *Kupân* Simighiensem *Duces* debellaverit: Provinciâsque

„tem , & gubernantem Monasterium
 „super Sanctæ DEI Genitricis Metro-
 „politano (c) quod est in Wesprém,
 „& in illo collectam multitudinem Mo-
 „nialium, pro animæ meæ salute, unâ
 „& Conthoralis , & Filiorum meorum
 „(d) & Pannoniæ universæ. Et do an-
 „nuas eidem Monasterio Nonas , cum
 „Prædiorum numeris. Istud jurejuran-
 „do affirmo. Nomina ideò Prædiorum
 „illorum sunt ista : Primum Zaarberén,
 „habens caminos quadraginta octo , &
 „Piscatores sex. --- *Post subnexa reliquo-*
 „*rum Prædiorum, & Possessionum nomina,*
 „*quæ ex adducenda mox Colomani Regis in-*
 „*terpretatione , limpidius patefcent ; Ita*
 „*Donationem suam S. Rex prosequitur :*
 „& alia plura do , ad honorem Sacro-
 „sanctæ Deiparæ, Metropolitano pro
 „Monasterio , ut donec steterit Cœlum,
 „& terra , ut sint Monasterii. Do etiam
 „po-

Eorum (quæ priùs erant *liberi Ducatus*) Regno Ungariæ
 incorporaverit.

(c) Seu à jurisdictione Diœcesani Episcopi exemptum,
 & Metropolita Strigoniensi immediatè subjectum.

(d) Plures habuisse S. Regem filios ; vel hinc cer-
 tum est ; Et firmatur sententiâ *Inchofferii* , idipsum tra-
 dentis. Reliquorum nomina præter *Henricum* (Hungaris
 detortè *Emericum*) Patruï sui , *S. Henrici Imperatoris*
 nomen gèrentem , intercidisse , dolendum.

„ potestatem in hac habitatione , ut no-
 „ lentes habitare sub disciplina sanctæ
 „ mansionis ; impatiens ordinationis Ab-
 „ batissæ , & Sororum ; ut expellatur ex
 „ loco invita , & non volens. Si verò
 „ quis præsumpserit ex illis , quæ dedi
 „ ad hanc habitationem abscindere , aut
 „ abalienare aliquid , aut ex Generatio-
 „ ne mea , aut alter aliquis , sive Reges,
 „ sive Principes , sive Belliduces , sive E-
 „ piscopi , sive alii aliqui ; ut habeat A-
 „ nathema à Patre , & Filio , & Sancto
 „ Spiritu : Gloriosa Domina nostra DEI
 „ Genitrice , & semper Virgine Maria :
 „ Gloriosis Apostolis : Et trecentis de-
 „ cem , & octo Patribus : (e) Et omni-
 „ bus Sanctis (f) & à Me Peccatore.
 Haftenus Diploma Sanctissimi Regis no-
 stri , qui se *Peccatorem* palàm nominare ,
 non erubuit.

H 4

N 2.

(e) Qui nempe interfuerunt Concilio Nicæno : Quo-
 rum summa semper , præsertim apud Græcos , veneratio.
 Unde eorundem Authoritatem , Græcorum imitatione ,
 S. Rex noster Diplomati suo Græco interposuit.

(f) En *Sanctorum Invocationem* jam tunc in Unga-
 ria gravissimis Negotiis , & Juramentis adhiberi solitam.
 Orat enim Rex *omnes Sanctos* , ut in Vindictam Sacrilegæ
 rapinæ , *Anathema* , seu Maledictionem impetrent , contra
 invasores suarum Donationum.

Nº 12. Græci idiomatis, tunc in Ungaria pari ferè passu cum Latino crescentis, notitiam habuisse S. Stephanum; extra controversiam est; Fuisse autem, hujus Metropolitani Monasterii de Valle Vespriemiensi incolas, *Moniales Græcas*, ex Orientis Partibus accitas, & Regulam S. *Basilii* (Monasticæ Vitæ in Oriente Authoris) secutas, proinde *Basilianas* (quales hodiedum in Græcia, Bulgaria, Valachia, *Reliqq.* millenæ dantur) non ex vano conjicimus. Cùm sicut ex *Latio*, Monte nimirum *Cassinensi* accitis Monachis, in Monte Pannoniæ dein' collocatis, *Latio* idiomate, ut suprà retulimus; Ita his, idiomate Græco, Fundationales, seu Donationales suas Rex piissimus expediri jusserit. Quibus tamen quacunque de causa (fors quia Virginibus *Ungaris* haud animus esset, *Græcis* semet adungere, & ex Oriente, pauciores adventarent) lapsu temporis deficientibus, circa Annum 1109. *Benedictinæ*, Latium, in sacris Ceremoniis ritum, Regulamque S. *Benedicti* secutæ, successisse videntur: Cùm nullus alius Religiosarum Virginum Sacer Ordo tunc in Ecclesia DEI, seu Orientali, seu Oc-

c'dentali , præter *Basilianas* , & *Benedictinas* floreret. Quæ dein' reformationem S. Bernardi (ut multa alia, Virorum, ac Mulierum Monasteria) recipientes : dictæ sunt recentioribus Sæculis *Bernardina* , seu *Cistercienses* : ut plurimum subsecutorum Regum Diplomatum , Fassionibus , Cambialibus , aliisque Instrumentis authenticis docere possumus.

N. 13. Atque harum in gratiam Annô suprâ citatô Coiomanus Rex noster (vulgò *Könyves Kálmán*) Privilegium , seu Donationales S. Stephani in linguam latinam traduci , eidemque Membranae , caractere Gottico , tunc usitatissimo , inscribi jussit : additis quibusdam , & confirmatis , quæ interea temporis , dictum Metropolitanum Monasterium , justis Titulis acquisivit. Ita autem ibi ad Verbum :

„ Annô Dominicæ Incarnationis Mil-
 „ lesimô Centesimô Nonô , præcipiente
 „ Christianissimo Rege Colomano, reno-
 „ vatum est hoc Privilegium bezprinen-
 „ sium (ita illic scribitur) Monialium. Cau-
 „ sa autem renovationis hæc sunt. Cùm
 „ totum Privilegium S. Stephani de omni-
 „ bus pertinentiis ejusdem Monasterii ,

„Cera Sigillô ejus insignita esset invo-
 „lutum, & inevitabili necessitate qua-
 „rundam litigationum fuisset apertum,
 „Causisque, quæ emerferant extinctis,
 „& exinanita fide veteris Privilegii (g)
 „oportuit novum fieri: Quod ea conti-
 „net, quæ Monasterium illud sinè omni
 „controversia illò tempore obtinuit;
 „quando ipsum Privilegium præceptum
 „est renovari. Et hæc sunt, quæ in ea
 „vidimus, & invenimus esse ipsius Mo-
 „nasterii sine omni contradictione, Simo-
 „ne Quinque-Ecclesiarum Episcopo jus-
 „su Regis, & consensu bezprinensis (h)
 „Episcopi, diligenter perscrutante, &
 „veritatem rei Regi Christianissimo Co-
 „lmano referente.

„Vi-

(g) *Exinanitam fidem* dicit, non quod redditum ef-
 set invalidum, & invigorosum, sed ne *apertio*, calumnian-
 di occasionem præbeat adversariis Monialium; quasi ali-
 quid esset erasum, vel additum: ut proinde & ipsis plenio-
 rem fidem faceret; renovatum est, seu titulo *novæ Do-*
nationis possessiones earum confirmatæ. Sanè hoc Privile-
 gium coram multis Regibus Ungariæ dein productum,
 & ab ipsis pro authentico, vigoroso, non cancellato, non
 abrafo, agnitum, & roboratum est: ut infra uberius di-
 cemus. Estque hodie magnum illud Sigillum ce-
 reum (de quo supra) de medio Membranæ perforato,
 firmiter ex ligula membranacea pendens.

(h) Ita scribit: accommodatiùs ad originem Vocis
 Alemannicæ *beisbrun*, seu *Weis-prun*, *albus fons*, à quo

„Videlicet Villa Zaarberin (i) cum
 „quinquaginta quatuor mansionibus, &
 „totidem vineas: Ita ut quælibet man-
 „sio annuatim dicto Monasterio sexagin-
 „ta cubulos (k) vini debeat administra-
 re.

olim; Oppido nomen inditum à Teutonibus: assumptum,
 & detortum ab Ungaris: Qui fons (vulgò *Fehér-kur*)
 prope Arcis petram ubertim scaturiens, multis sæculis,
 ejusdem Arcis Custodibus, & Civibus (omni alioquin
 unda destitutis) salubres aquas per antleas affundebat.
 Nostrâ memoriâ frivolis de causis obturatus! maximò
 Arcensium commodò reserabitur; dum munificentissi-
 mis moderni Excellentissimi D. Possessoris, pro commo-
 do suorum Civium maximè Zelantis, sumptibus, antleæ
 reparatæ fuerint. Ex quo simul collige, longè à vero re-
 cedere eorum opinionem, qui Oppido illi nomen indunt
 à *veszsz-prém*, *peri-simbria*: Quali Gifella, S. Stephani
 Confors, Cath. Ecclesiæ fundatrix, hoc dicto, fimbrias
 ipsas suarum vestium pro consummanda hac Ecclesia,
 venum dederit. Sanè locus ille jam tum Florentissimus,
 & Episcopatu dignus, *Anonymus* haud fuerit: Neque
 tamen isti antiquius nomen assignant; sed nec uspiam ta-
 le reperitur. Sed nempe ex *beisprun Veszsz-prém* derivâ-
 runt, ut ex Lotaringus *Lator-inges*.

(i) Est Villa, seu possessio sat populosa, adjacens
 Lacui Balaton, in Cottu Veszprimiensi, circumscita feracibus
 vineis, quem hodie dicimus *Szárberén*, & frequentius
Vörösberén: A gleba rufa, rubeisque lapidibus illic fre-
 quentibus. Nominatur etiam in Synodo Pazmaniana,
 inter Parochias exemptas. Quam dum *Péterffius* in suis
 Conciliis Ecclesiæ Ung. reprimeret; vitiosè expressit
Szász-berén, seu *Saxonicum berén*: Contra fidem Diplo-
 matum, & priorum Editionum ejusdem Synodi.

(k) Modus loquendi per *Cubulos vini*, (*egy Kőböl-
 borz*) hodieum in illis partibus durat: non secus ac
 circa Matram, ad Gyöngyösinum, & alibi. Est autem

„re. Sed terra ad ipsam Villam perti-
 „nens, est communis: (l) Et sylva ipsius
 „Villæ habitatoribus (m) præter sylvam
 „Coquinæ, quæ circumjacet in metis (n)
 „Secunda Villa *Mama*, in qua sunt
 „aratores, plaustrales (o) & alia officia,
 „pro utilitate Ecclesiæ exhibentes, juxta
 „præ-

vini cubulus paulò minor mensura, quàm Urna partium earundem, quam magnam, seu *Nagy-akó* vocant. Sanè *cubulus* vox diminutiva ex *Cubo* (Italis *Cabo*) in Partibus etiam maritimis, teste experientia, mensuram non liquidorum, sed solidorum, ut frumenti, salium, *reliqq.* significat.

(l) Seu non divisa secundum numerum *Mansionum*, seu *Sessionum* *Jóbbagyionalium*: Sicut erant divisa *Vinea*.

(m) Subauditur per Zeugma: *est communis*, sed solum habitatoribus Villæ.

(n) *Sylva Coquina*, quæ hodiedum *Konyba-erdeje* vocatur (eò quòd inde ligna adveherentur ad usum Culinæ Monialium) jam tum erat metis distincta, & ab altera sylva, habitatoribus Villæ communi, signis metalibus divisa, ac soli Dominarum usui reservata.

(o) Hodie nulli in *Mama* aratores: nisi quatenus agrorum usum, Dominus Terrestris, Berényiensibus permittit. Villa injuriis temporum desolata, ad Caput Balatonis lacus, inter *Sándor*, & *Berény*; præter templum S. Ladislai, & nuper adpositum huic *Eremitorium* (Sacerdote, & Laico Anachoretis instructum) ædificiorum nihil ostentat. Unde illi Matris (Mama) nomen? incertum. Matres *Mamas*, Patres *Tatas* jam à pueris Romanis vocari solitos, testis est Martialis lib. 1. Epig. 82. dum seniculam puellam, his tenerorum vocibus uti solitam, hoc sale Poëtico adspersit:

Mamas, atque Tatas habet Afra: Sed ipsa Tatarum:
 Dici, & Mamarum maxima Mama potest.

- „præceptum Abbatissæ dictæ Ecclesiæ;
 „tempore constituto (p)
 „Tertia verò *Sondur*, (q) in eadem
 „Libertate. (r)
 „Quarta *Kensa*. (s)
 „Quinta *Chitim*. (t)
 „Istas quinque Villas, nostros *Udvar-*
 „nicos (u) dicto Monasterio dedimus ju-
 „re

(p) En *Urbarium* compendiosissimum: *Laborabitis, quantum jussi fueritis, pro ratione temporis*, Seu, *Aratores, & Plaustrales*, id est *Currigeros, & alia Officia*, seu *servitia exhibebitis; juxta præceptum Abbatissæ*, tempore, quod vobis constituetur. Et hac *Regula*, vel præscripto *Urbario* non solum *Mamenses*, sed & alii harum *Monialium* subditi, à tempore primæ *Foundationis*, regi adsueverunt.

(q) *Sondur* scribit *Colomanus*: *Sondor* græcis characteribus *S. Stephanus*. Hodie passim *Sándor* vocamus. Estque desertum, seu *Prædium*, usibus *Kenesiensium* concessum.

(r) Qua nempe *Mamenses* sunt regulati: Ut scilicet pro Monasterio laborent, quantum jussi fuerint.

(s) *Kensa* *Colomano*: *Knesa* *S. Stephano*, posterioribus sæculis (ut & hodie) passim *Kenese*, scriptum invenias. Locus amplus, ac populosus: ut quò *Sándorienses*, & *Chirimienses*, desolatis suis Villis, passim immigrârunt.

(t) *Chirim*, græcè *Tsitim* exprimitur: hodie passim *Czirén*.

(u) Erant ergo *Berényenses*, *Mamenses*. *Sándorienses*, *Kenesienses*, *Czirénienses*, continua serie, *Balatonis Lacus* Caput cingentes; omnes *Udvarnici* (*Udvariak*, *Udvari Jóbbágyok*) seu *Regiæ Aulæ* obsequiis deputati, priusquam à *S. Rege* in honorem *B. M. V. Monasterio Veszprimiensi* donarentur.

„ re perpetuo (x) possidendam. (y) In
 „ istis quinque Villis, videlicet *Mama*,
 „ *Sondur*, *Kensa*, & *Cbitim*, non est ter-
 „ ra communis, (z) & tota terra ipsarum
 „ Villarum, scilicet *akaratzja* circumja-
 „ cet in Metis. Nec alicui liceat habita-
 „ re, nisi priùs Domina Abbatissa volun-
 „ tate admiserit. (aa) „ Item

(x) Sive ut exprimit S. Stephanus: *Donec steterit Cælum, & Terra, ut sint Monasterii.*

(y) Ita habetur in Originali, reclamante licèt Grammatica. Sed latinitati ejus ævi etiam Critici dant veniam.

(z) Sicut nempe suprà dixit, in *Zaarberin* esse communem. Unde hac excepta, dicendum erat: *In istis quatuor Villis.* Sed venia iterum sit Cancellario.

(aa) Et ab hac *Voluntate* Abbatisæ *tota terra ipsarum Villarum* (seu tota plaga, quæ intra *Szent Király-Szabadja*, & *Balaron fõ-kajár*, juxta Balatonem Lacum, latè diffunditur) dicta, & vocari cæpta est *Akaratzja*, id est: *voluntas ejus*: quam hodie *Akarattya* scribimus. & pronunciamus. Cùm tota illa plaga, jure perennali, Abbatisæ, ejusque Monasterio sit donata, & expressò etiam hoc privilegiò munita; ut ibi nullus populus, nullusve homo particularis condescendere, & habitationem figere præsumat; Nisi Abbatisa, de bona *voluntate*, seu sponte, & liberè, ac benevolè admiserit: Confer. quæ *Werbóczius* refert p. 1. t. 84. §. 1. & seqq. Hodie nomen *Akaratzja*, seu *Akarattya* adhæsit illi solùm plagulæ, quæ post dorso collium *Czirén*, ad *Balaton-fõ-kajár* procurrit: Pascuis læta, nuper etiam fertilibus vinetis coli cæpta. Quam alendo, & multiplicando pecori olim serviisse, indicat noscibilis locus *Allodii*, passim *Apáczák-Majorsá-ga* dictus: ex cujus ruderibus, egestisque fundamentis, vicini *Kajarienses Calvinicolæ*, ante non multas Messes, Ecclesiæ suæ, Turrim præaltam adjecerunt.

„Item, Villam *Vámos* (bb) cum decem
 „mansionibus: In qua sunt operatores,
 „scilicet fabri, & alia servitia exhibentes:
 „(cc) Et terra est communis.

„Item, S. Rex Stephanus dedit Vil-
 „lam *Poloznik* (dd) cum octo mansioni-
 „bus: sed terra est communis.

„Item, S. Stephanus dedit Villam
 „*Podrug* (ee) quarum (ff) terra non
 „est communis, sed circumjacet in me-
 „tis.

„Ita tamen, quòd dictas Possessiones
 „tam in Decimis, (gg) quàm in Magi-
 „stratibus Capellæ (bb) dictarum Villa-
 „rum,

(bb) Pagusest hodie frequens, Veszprimio conterminus.

(cc) Poriozem Loci partem defacto Nobiles incolunt.

(dd) *Poloznik*, Villa mediocris prope *Füred*, & *Tibân*, ad Lacum Balaton; cui Ven. Capitulum Veszprim. hodie dominatur. Hic erat ille *Mororum Cultor*, ejus per expressum meminit S. Stephanus.

(ee) S. Stephano *Podrog*, hodie passim *Padrag*, vicus modicus, amplò terrenò, in mediis sylvis Bakonyiensibus, intra *Simegh*, & *Váson-kő*.

(ff) Salvis Grammaticæ legibus debebat dicere *cujus* villæ, non quarum.

(gg) Ut pote à S. Rege, *Episcopatus*, & *Monasterii Fundatorum*, in perpetuam Eleemosynam, ac sortem fundationis, Monasterio donatis: ac plurium jam sæculorum usu roboratis, & coram Regibus, legatòque Apostolico, semper feliciter defensis: ut præter Diplomata, Processus superinde extantes probant.

(bb) Seu jure Patronatus: Id est Jure eligendi, ac præsentandi Pastores, (qui sunt præcipua, digniòrque Pars *Magistratus Capellarum*) & alios Curatores Eccle-

„rum, Episcopus bezprinensis in nullo
 „debeat molestare, vel in aliquo pertur-
 „bare. Totum (ii) Monasterio nostro
 „duximus pertinendum: sicut in Dona-
 „tionibus Regalium extitit consuetum.
 „Et eadem Dominæ in Consecratione
 „Chrismatis, & Olei, Ecclesiæ Sanctæ
 „Strigonienfis (kk) pertineant.

„Item, S. Rex dedit portum, & Nau-
 „lum *Szigetseo* (ll) vocatum; cum fe-
 „ptem Nauculis; & in Villa *Tikus*; eis-
 „dem fundum Curiae, & Viam.

„Item, S. Rex dedit quandam Insu-
 „lam

fiarum, quæ sunt in his Villis; cæteraque providendi,
 quæ sunt Patronorum.

(ii) Id est: & Decimas, & Magistratum Capellarum, seu Jus Patronatus: Quod vehementer læsum est, dum alieni à fide, & Religione legitimorum Possessorum, ipsis reclamantibus, nec tamen impedire valentibus, & Schola Debrecinensi *Declamatores*, per factiosos, & contumaces subditos, Rákóczianis tumultibus fretos, in hæc Capellas, armatu manu intrusi sunt. Quos Serenissimæ Reginæ Zelus, ac Pietas, solum vertere, propediem compellet.

(kk) *Strigonienfi* scribere debebat: Cui velut Metropolitanæ Ecclesiæ, ab Ordinarii jurisdictione exemptas; immediatè subjectas S. Rex voluit: Non verò immediatè *Sedi Apostolicæ*, prout constituit circa Monasterium S. Martini, Montis Pannoniæ. Et ideo etiam *Monasterium* ipsarum sæpiùs vocat *Metropolitanum*.

(ll) Est *Szigetseo*, seu modernè *Szigetfő*, infra Ráczalmás, in citeriori rippa Danubii, Comitatu Albenfi supra Födvarinum.

„Iam *Obada* (*mm*) vocatam, & cum illa
 „dedit Villam *Zántov*, (*nn*) ultra Da-
 „nubium: cum triginta mansionibus, &
 „Magistratibus Capellæ. Item, in De-
 „dicatione ejusdem Monasterii, viginti
 „mansiones. Sunt etiam in eadem Villa
 „duodecim piscatores. Tota terra ipsius
 „Villæ Domini Abbatis est in metis.
 „Quarum meta sic incipitur:

„A parte superiori, in fine ejusdem
 „Villæ, meta lapidea: Deinde vadit
 I „ad

(*mm*) Correspondentem, ut apparet *Zantzovia*. Quæ
 juxta contextum græcum S. Stephani videtur etiam vocata
 fuisse *Sz. Háromság-Szigete*. Insula S. Trinitatis.

(*nn*) Alii scribunt *Zántov*: Sicut *Fászov* in superio-
 ri Hungaria. Sed modernè scribendum videtur *Szántó*,
 id est, *Arator*: Cum Z. illud priscorum Ungarorum, æ-
 quivaleat in plerisque nostro Sz. sic illi scripsere: *Zent*,
Zabó, *Zarka*; Nos: *Szent*, *Szabó*; *Szarka*. De hac Vil-
 la græcus textus inquit: Habet Aratores 60. Piscatores ad
 Danubium 12. Fabros lignarios 3. Ferrarios 2. Lagen-
 rium 1. (*Csabolót és Vörös-gyurkótsinálót*, aut *Kádárt*,
 seu Victorem) & Tornatorem 1. *Ac supra*: Et loci traje-
 ctum, simul etiam Transvectores 7. & Telonium Fori.
 Unde insignem tunc locum esse oportuit: Cum tot Ara-
 tores, Opifices, Nauceros, & Trajectum Danubialem, ac
 Telonium Forense, proinde Jus Nundinarum, aliàs Ur-
 bibus solum, atque Oppidis conferri solitum habuerit. Est
 hodièque Locus in *Bácskaság*, seu Distriktu, & Comitatu
 Bácsienli sat celebris, Incolarum numero frequens, rei pe-
 cuariæ, ac piscatoriæ exercendæ peropportunos; Situs pro-
 pe *Bajam*, *Vörös-Márton*, ac *Battinám*, ubi Trajectus
 ille per Danubium: quem tamen hodie, Ungari quoque,
 cum Rascianis, potioribus Loci incolis, passim vocitant:
Szantzova, scilicet ex radice Ungarica: *Szántó*.

„ad Orientem, ad metam terream, quod
 „vulgariter *érhát* vocatur: Deinde vadit
 „in duas meras terreas: Deinde ad metas
 „tres terreas: Posthac vadit ad Partes
 „Meridionales, & ad magnam viam in-
 „jungitur. Deinde vadit ad Monticulos,
 „& ibi stat meta lapidea, quod *Bálvány*
 „vocatur. Deinde revertitur juxta viam
 „magnam, & veniet assiduè ad Nemus,
 „quod jacet juxta fluvium Danubii: &
 „sic terminatur. (oo) Totum Telonium
 „Fori, ac alias utilitates ejusdem Villæ
 „constituit.

„Item, S. Rex dedit quādam Insu-
 „lam *Sild* vocatam, (pp) cum terris, &
 „lacunis, & decem mansiones ad pro-
 „curationem pecudum: (qq) Et in illa
 „In-

(oo) En *Merales* vetustissimas, tanta accurazione con-
 scriptas, ut majore nec hodierni conscriberent. Quæ tamen
 in textu græco S. Stephani haud reperiuntur. Unde patet
 Regis Colomani jussu confectas: vel saltem ejusdem consen-
 su roboratas esse.

(pp) Alii scribere malunt *Syld*, aut *Szild*, sed parum
 conformiter Originali. Impetita est hæc Monialium pos-
 sessio, à Dominico, Filio Joannis de Vadász, alisque No-
 bilibus, coram Palatino, Nicolao Konth de Hoderváa: Sed
 Monialibus, cum omnibus appertinentiis adjudicata, An.
 1364. Metalésque jussu Palatini, & Tabulæ Octavalis, à
 Capitulo Budensi confectæ, & in membrana expeditæ.

(qq) Mansiones ad procurationem pecudum hodie
 vulgariter *Szállás* dicimus: Quales si erant hæc 10. Mansio-
 nes; amplam omnino Insulam esse oportuit.

„Insula habent piscatorem sturionum:

„(rr) sed terra non est communis.

„Item, dedit Villam *Sorlos*, (ss) ad
„procurandas apes (tt) sed terra est com-
„munis.

„Item, dedit S. Rex Villam *Girinchar*

I 2

„(1311)

(rr) Itali, præsertim Veneti, *Hufones*, quales in Da-
Danubio capimus, ex Adriatico advehi solitos, vocant
Sturioni. Et hoc sensu, voce *Sturio*, usum fuisse Colo-
manum, probabilius est. Ut proinde *piscator* pro pi-
scatura: *Sturio* pro *Hufone*, isthic positus fuerit: Cum
Danubius *peculiales* Sturionum nostratum (vulgò *Kecsege*)
piscaturas, seu *Tanyas* Ungaris, haud ostendet, bene mul-
tas autem *Hufonum*.

(ss) Alii scribunt *Sarlos*, aut *Sarlós*, id est, habens
falce[m] messoriam: Qualiter dicimus etiam *Sarlós Boldog-
Aszony napja*. Hanc Villam, in Comitatu *Baranyensi*
existentem, Annò 1224. Moniales dedere modo feudali, &
administratorio, una cum Molendinis Montanis (seu ventò
impulsis) Terragiis, & Censibus, Abbati Nicolao O. S. B.
de sub radice Montis ferrei Varadiensis (seu *Pécs-Varod*)
Ea condicione: ut tam in victualibus, quàm pecuniis duas
partes in Civitate Castri *Simegiensis*, pro Monialibus depo-
nat: effectivè; Tertiam pro fatigiis sibi reserver: ut testatur
Fassio coram Conventu Beati *Agidii de Simigio* (id est: *Somog-
y-Vár*, ejus hodièdum Rudus vastum, cum subiecto
pago, juris *Szécseniani*, intra *Lak, & Lengyel-Tóti*, à quo
Somogyság, Somog y-Vármegye, seu Comitatus *Simegiensis*, ut
ipsum ejus Sigillum præfereat, & non *Simegiensis*) emanata.
Mortuo autem Abbate Nicolao, Episcopus Quinque Ec-
clesiensis eandem Villam *Sarlós*, violentè invasit; & occu-
pavit, à quo non nisi Viâ Juris recuperari potuit.

(tt) Non modò Liberalitatem, sed & Providentiam S.
Regis mirari subit, ut qui de procurandis etiam apibus co-
gitavit.

„(un) in eadem libertate : sed terra est
„communis.

„Ex omnibus possessionibus istis non
„habet Abbatisa aliquot *Servientes* cum
„equis; nisi solummodò sexaginta : (xxx)
„Et tres mansiones Carpentariorum : (yy)
„Et

(un) Græcus textus , magis ad Slavonismum acceden-
do habet *Grinzzâr* : Quod hodie passim *Gerencsér* dicimus
& scribimus. Pertinétque ad Monasterium Bakonybélien-
se O. S. B. quod cambialiter pro illo dedit Monialibus pos-
sessionem *Balaton-fő-kajár* : cujus supra meminimus.

(xx) Qui scilicet obligarentur pro Defensione Regni,
loco Monasterii militare : Dicti *Servientes*, seu *Nobiles*, sed
cum restrictione , non Regis , aut Regni (qui sunt simplici-
ter, & absolute *Nobiles*) sed Monialium : *Apáczák Nemef-
sei* : Sicut *Péspök* aut *Ersek-Nemessői*, *Káprolan-Nemessői*,
Apátur-Nemessői, seu *Prædiales*, & *Servientes* Episcopi,
Capituli, Abbatis, *Reliqq.* ut sunt *Verebélienses*, *Vajken-
ses*, *Veessenses*, *Bácsenses*, *Reliqq.* Et sub *Banderio* (fuisse
enim hoc Monasterium *Banderiatum* ; vel ex numero Equi-
tum patet) *Abbatisæ*. Sexaginta tales *Prædiales*, suis Equis,
Armis, & Stipendiis, Regia Castra sequi debebant ; ob *Præ-
dia*, & fundos, quos à Monasterio sub hac obligatione possi-
debant , durante ipsorum sexu Masculino : Quò extinctò ea-
dem *Prædia*, & fundi denuò ad Collationem Abbatisæ re-
cidebant : ut sit etiam in *prædiis* aliarum Ecclesiarum.
Quales *Prædiales*, præsertim in *Szár-Berény*, seu *Vörös-
Berény*, velut Capite Bonorum, Ecclesiæ vicino fuisse ; haud
dubitare licet : Et indicio sunt, Vineæ, aliique fundi, pas-
sim à *Nemesséké*, seu *Servientium*, & *Prædialium* vocati. Quam-
quã eorundem Possessores, aut Usufructuarii, jam omis-
sò *præ-
dicatò*, *Apáczák*, simpliciter sese *Nemessék* vocitare affectent.

(yy) *Carpentarios* vocat, quos *Fabros* lignarios dici-
mus : Ex Italica nempe voce : *Carpentaro*. Unde *duæ man-
siones Fabrorum*, quarum mox meminit ; fuerunt sanè *Fa-
brorum ferrariorum*. Et clariùs S. Stephanus hos *Fabros* di-
stinxit, in lignarios, & ferrarios : ut suprà adnotavimus.

„Et duas mansiones Fabrorum: Et unum
 „Tornatorem: Et Custodem lagenarum.
 „(22) Cæteri omnes, vel sunt Vinitores,
 „vel Aratores, & alia servitia exhibito-
 „res.

„Item, dedit S. Rex *Portum MODOCHEA*
 „(aaa) quod *thona* (bbb) vocatur; cum
 I 3 „de-

(22) Fors eundem vocat Colomanus *Custodem lagenarum*, quem S. Stephanus dixit *Lagenarium*: Per quem nil vetat *Victorem*, & *Cellarium*, seu Fabricatorem, & Curatorem Vinariorum Vasorum, & Vasculorum intelligere: Seu illa dein voces *Hordók*, *Csabolók*, *Vörösgyürkók*, seu quovis alio nomine thecas vinarias exprimente.

(aaa) Locus iste in subsequis Donationalibus, Statutoriis, Metalibus, Adjudicatoriis, aliisque authenticis Documentis passim vocatur, & scribitur *Part-Madócha*, aut *Part-Madócsa*, scilicet à *Porzu*, quo celebri, ac utili gaudebat, in citeriori parte Danubii, circa *Földvárinum*. Infestabatur præsertim à Georgio Abbate de *Madócsa* (Itidem ad Danubium, infra *Földvár* existente) & à Nobili Nicolao de *Pákus*, Possessore Villæ *Harta*, quæ contermina est *Part-Madócsæ*: Sed triumphârunt semper Moniales. In quarum gratiam dein, Albertus Rex noster *Part-Madócsam*, & præterea duas ipsarum, eidem vicinas possessiones, scilicet *Kört-vély*, & *Kiskormó*, ex Tolnensi, transtulit in Albensem Comitatum, Annò 1439. super quo existat Diploma ipsius sub pendenti sigillo. Quæ cum ob virtutis præstantiam, Sanctitatisque famam (ob quam & Bela IV. S. Margaritam filiam suam eisdem educandam concredidit) DEO, hominibusque amabiles, & gratiosæ fuerint; nil mirandum, quòd successu temporis plures adhuc possessiones Regum, & Privatorum Donationibus, aliisque justis Titulis eisdem accesserint: ut circa ipsum Veszprimium possessio *Kemeche*, cum Molendino, *Korlat-Malma*, dicto: Item, *Charár*, *Takerós*, *Tózhmezó*, *Menyeke*,
 Fu-

„descensu ad piscationem Usonum, &
„ad opus Monialium, S. Mariæ servien-
„tium. (ccc)

„Ve-

Futas, & Kis-Berény, penes Szár-Berény: Præter alias re-
motiores, quas ipse S. Stephanus præter recensitas contulit-
de *Tune, Kókne, Zalka*.

(bbb) Quod Goticis characteribus *zbona* scribitur,
nunc passim *zanya* se ibimus. Quæ vox Ungarica locum
piscationi aptum denotat: Quales in illis Danubii partibus
sunt, hodièque frequentes & lucrosi. Specialis tamen hic,
& eminens esse debuit, cum per Antonomasiâ hoc sibi
nomen vendicaverit: Habue itque aliis commodiorem, &
majori sumptu factum *descensum* ad Capturam Usonum, seu
Hufonum. Unde credibile est, fuisse etiam *Udvarnicalem*,
seu Regiæ Aulæ Budensis usibus deputatum, priusquam Mo-
nialibus donaretur: Sicut *Zaárberén*, & aliæ possessiones,
quarum sub initium meminimus. Nec tamen ad solam
Capturam Usonum, donata illis fuit *Part-Madöcsa*, sed
& ad opus *Monialium*, ut statim additur, seu ad labores
etiam alios, usibus œconomix, ac Monasterii utiles.

(ccc) *S. Mariæ Servientium*. En motivum impulsivum
tam ampliarum Donationum! Quia nimirum Moniales hæ
serviebant S. Mariæ, Reginæ, ac Patronæ Ungariæ: Cu-
jus cultum, ac venerationem S. Stephanus, aliisque piissimi
ejusdem Successores, quovis sumptu promovere ibant in
cordibus suorum Subditorum. Hinc sicut pro Viris, Al-
bæ-Regalis, Basilicam, & Capitulum opulentissimum, ita
Veszprimii, pro sexu sequiore, Abbatiam, & *Monasterium*
Metropolitanum, Banderiatum, & possessionibus *circum-*
vallatum, posuere. Unde post Cladem Mohácsianam, *Kör-*
mendinum, Comitatus Catri Ferrei ingremiatum (extru-
ctô illic in Foro, amplô Monasteriô, latifundiisque com-
paratis) demigrârunt; potioribus Veszprimiensis Mona-
sterii, ac Templi lapidibus, pro munienda contra Turcas
ejusdem Loci Arce successivè adhibitis. Rudera, quæ ho-
diedum videntur, amplum veteri forma constructum opus
fuisse probant. Ex horum parte, Collegii Jaurin. S. J.

„ Vetus autem Privilegium, juxta lin-
 „ guam Authoris Monasterii græcè scri-
 „ ptum, (dd) ideò adnotavimus; (eee)
 „ ut ex concordia veteris, & novi digno-
 „ sceretur certitudo Veritatis: Licèt iux-
 „ ta investigationem Quinque-Ecclesia-
 „ rum Episcopi, (fff) appolita sint quæ-
 „ dam in novo, quæ non inveniuntur in
 „ veteri, & quæ Sanctæ Ecclesiæ accre-
 „ verunt in processu temporis. Quicun-
 „ que autem aliquid de his, quæ in hoc
 „ Privilegio continentur (sicut vidimus
 „ in

Patres (in quos, extinctis *Körmendini* Sanctimonialibus, Donatione Impp. & Regg. Ferdinandi II. & III. ante sæculum, Jura Monasterii, in sortem Fundationis translata sunt) in honorem, & memoriam primæ Loci Patronæ, B. M. V. in Cælos Assumptæ, ædem sacram posuere.

(ddd) Per *Aushorem Monasterii*, cui lingua Græca propria fuerit, intelligit probabilius Abbatissam, seu Præfectam Monialium primam, quæ sacram hanc Coloniam, invitante S. Stephano, Vesprium deduxit, ibique Monasterii ædificium, juxta morem S. Ordinis *Basiliani* direxit, & instituit. Quæ ut *Fundationalium* literarum contenta, absque interprete intelligeret; Eas Rex Sanctus Familiaris, ac nativo ejusdem idiomate expediri jussit.

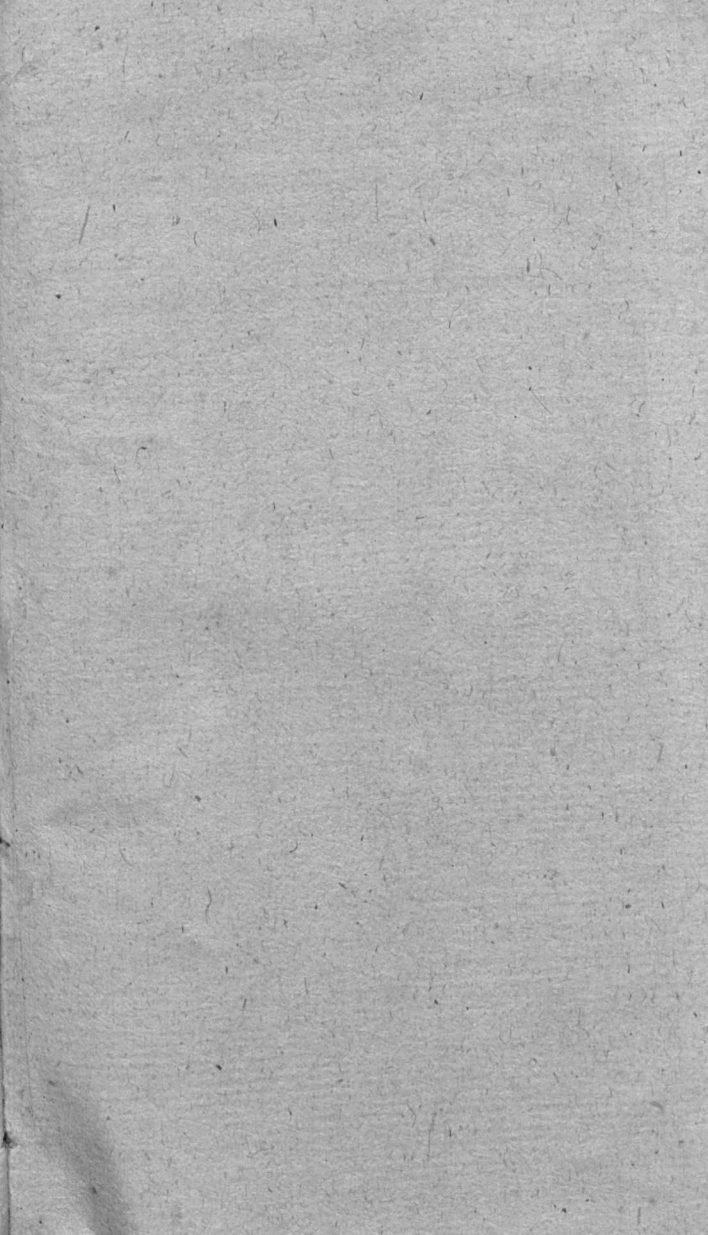
(eee) Non quidem verbaliter interpretando, sed quoad sensum, & substantiam, latina reddendo. Imo etiam aliqua addidit, quæ nempe *processu temporis sanctæ Ecclesiæ accreverunt*; seu Donatione subsequorum Regum, seu aliis justis Titulis: quibus isthic Colomanus, pari cum Fundatore potestate pollens, consensum suum Regium præbuit.

(fff) Nempe Linguae Græcæ optimè gnarus, inter præsentis ex Mandato Regis Prælatos, & Regni Barones.

„ in Privilegio S. Regis Stephani) præ-
 „ sumperit minuere; Maledictioni justi
 „ Judicis DEI, & S. Mariæ, & omnium
 „ Apostolorum, & omnium Fidelium Dei
 „ sicut in veteri privilegio scriptum est)
 „ subjaceat: (ggg) Et Legem Regni, de
 „ pervasione Ecclesiæ DEI, persolvat.
 „ (bbb)

(ggg) Repetit Maledictiones, & Anathemata S. Stephani super eos, qui ex Bonis hujus Monasterii aliquid sibi appropriarent. Quibus Maledictionibus subjacere horrendum omnino est animæ, *DEUM, justum Judicem* formidanti: Ut quæ, inter millenos Conscientiæ remorsus, illud identidem auribus suis ingeminari audiat: *Quid prodest homini, si universum Mundum lucretur* (aut rapiat, possideat, usurpet) *anima verò suæ detrimentum patiatur?*

(bbb) Colomani Decr. 1. cap. 1. ita statuitur: *Placuit Regi, & communi Concilio .ut Dotes Monasteriis, seu Ecclesiis à Beato Stephano Rege dispositæ, inconvulsæ remaneant.* Per quam Regni Legem stabilitur procul dubio etiam Fundatio ejusdem B. Regis pro sæpè dictis Monialibus facta. Et probabilis censemus, in hoc ipso Concilio, seu Regni *dieta*, præsidente Colomano celebrata, Græcum illud S. Stephani Privilegium productum, renovatum, & latinè redditum, ac confirmatum fuisse. Nam plures tunc S. Stephani Fundationales productas fuisse, non obscure innuit ejusdem Decreti cap. 15. & 16. per quæ jubentur auferri Monasteriis, & Ecclesiis, *piscinæ superflua, & pistrina publica* (*Sütö-házok*) præter illas, quas S. Stephanus Rex donaverat. Lex tamen illa Regni pœnalis (*pecuniarum nempe, aut juvencorum solutionem imperans*) de *pervasione Ecclesiæ DEI*, cujus isthic fit mentio, in Colomani interpretatione, hodie inter Decreta S. Stephani, aut Colomani haud reperitur: Unde injuriâ temporis ex reliquis Capitulis exciderit, aut oscitantia Collectoris omiſsa fuerit.

DA 2493

